

Ülevaade 03

ET

Elusloomade vedu ELis: väljakutsed ja võimalused

EUROOPA
KONTROLLIKODA

2023

Sisukord

	Punkt
Kokkuvõte	I–X
Sissejuhatus	01–12
Ülevaate ulatus ja käsitusviis	13–17
Loomade vedamisega seotud tegurid	18–62
Regulatiivsed tegurid	19–38
Liikmesriigid ei jõusta loomade vedu käsitlevaid ELi õigusakte ühtlaselt	20–23
Ühine põllumajanduspoliitika keskendub muudele elementidele kui loomade heaolu vedamise ajal	24–28
Liha märgistamiseks ei ole ühtset standardit	29–36
Hiljutised ELi strateegiad sisaldavad kestlikumat toidusüsteemi	37–38
Majanduslikud tegurid	39–62
Spetsialiseerumine loomakasvatusektoris	40–43
Tapasektori suurem kontsentreerumine	44–49
Loomakasvatuse ja tapmisega seotud kulud on liikmesriigiti erinevad	50–53
Loomade kannatused ei kajastu transpordikuludes ja liha hinnas	54–57
Tarbijate eelistused võivad mõjutada loomade vedu	58–62
Loomade veo suundumused	63–79
Puuduvad põhjalikud tsentraliseeritud andmed loomade vedamise kohta ELi tasandil	63–66
Loomade ELi-sisese ja -välise veo suundumused	67–73
Uued tehnoloogiad loomade veo seire parandamiseks	74–79
Väljakutsed ja võimalused	80–86

Lisa

I lisa. Peamised läbivaadatud väljaanded

Lühendid

Mõisted

Ülevaate koostajad

Kokkuvõte

I Igal aastal veetakse maantee-, mere-, raudtee- ja õhuteed pidi muu hulgas aretamise, nuumamise ja tapmise eesmärgil ELi ja sealt välja miljardeid elusloomi. EL on vastu võtnud õigusaktid loomade kaitse kohta vedamise ajal. Euroopa Komisjoni tuvastatud puudused ja akadeemilised uuringud on näidanud, et kehtivaid heaolustandardeid alati ei järgita ja on tekkinud kahtlused nende piisavuse kohta.

II Meie ülevaates kirjeldatakse elusloomade veo peamisi tegureid ja tuuakse välja loomade veo suundumused. See annab võimaluse anda oma panus loomade vedu käsitlevasse arutellu aegsasti enne loomade heaolu käsitlevate ELi õigusaktide eelseisvat läbivaatamist. Tegemist ei ole auditiaruandega, vaid see on ülevaade, mis põhineb peamiselt avalikult kättesaadaval teabel, spetsiaalselt käesoleva ülevaate jaoks kogutud materjalil ja meie varasemal tööol.

III ELi-sisest ja ELi-välist elusloomade vedu mõjutab mitu omavahel seotud, peamiselt majanduslikku ja regulatiivset tegurit. Liikmesriigid ei jõusta ELi loomade vedu käsitlevaid õigusakte ühtlaselt ning on oht, et vedajad võivad ära kasutada erinevate riikide karistussüsteemidest tulenevaid lünki. Ühise põllumajanduspoliitikaga toetati loomakasvatust, et tagada taskukohaste toiduainete stabiilne tarnimine, ning ergutati meetmeid loomade heaolu suurendamiseks põllumajandusettevõttes, kuid siiani ei ole keskendunud loomade heaolule vedamise ajal.

IV Loomade vedamise peamiseks liikumapanevaks jõuks on majanduslikud tegurid. Ühtsel turul on põllumajandustootjate ja lihatootjate eesmärk vähendada kulusid, maksimeerida tulusid ja optimeerida mastaabisäästu, kasutades ära kulude erinevusi liikmesriikide vahel. Transpordi negatiivset mõju loomade heaolule saaks leevendada, vähendades vedude arvu ja pikkust, parandades elusloomade tingimusi vedamise ajal ning leides alternatiive loomade vedamisele.

V Transpordikuludes ja liha hinnas ei võeta arvesse loomade heaolu kvaliteeti vedamise ajal. Akadeemiliste ja komisjoni uuringute kohaselt ei saa puuduvate andmete tõttu välja töötada stiimulite süsteeme, mis võiksid julgustada transpordiettevõtteid ennetama loomade heaoluga seotud probleeme ja minimeerima nõuete rikkumisest saadavaid majanduslikke stiimuleid.

VI Tarbijatel võib olla oluline roll muutuste tegemisel. Komisjoni küsitlustele vastanud väitsid, et võtavad lihatoodete ostmisel arvesse loomade heaolu, kuid on valmis maksma kõrgemaid hindu ainult siis, kui neid teavitatakse loomade heaolu edendavatest headest tingimustest. Juba erinevate märgistussüsteemide rohkus, eriti liikmesriikide tasandil, ja konkreetse teabe puudumine raskendavad aga tarbijatel teadlike valikute tegemist.

VII Euroopa roheline kokkulepe ja strateegia „Talust taldrikule“ edendavad üleminekut kestlikumale toidusüsteemile. Selline üleminek eeldaks struktuurseid muutusi tarneahelas ja toidu tarbimises. Laiemas perspektiivis tähendab see seost liha tarbimise mahu ja veetavate elusloomade arvu vahel. Oma müügi edenduskampaaniate ja rahastamisprogrammide kaudu aitab komisjon ELi põllumajandustootjatel ja toiduainetööstusel müüa oma põllumajandustooteid, sealhulgas liha (värsket, jahutatud ja külmutatud) ja lihavalmistisi.

VIII Liikmesriigid registreerivad loomade liikumise oma identifitseerimis- ja registreerimisandmebaasides. Liikmesriikidevahelise liikumise ja ELi sisenemise puhul registreeritakse andmed komisjoni andmebaasis. Need andmebaasid on loodud loomade identifitseerimise, põllumajandusettevõtete registreerimise ja sanitaarsertifikaatide registreerimiseks tauditõrje eesmärgil ning neid ei ole praegu kohandatud, et anda komisjonile põhjalikke tsentraliseeritud andmeid loomade veo kohta. Uute tehnoloogiate kasutamine võiks parandada seiret nii loomade liikumise üle kui ka loomade heaolu üle vedamise ajal. Digivahendid võiksid samuti optimeerida loomade veo planeerimist ja logistikat.

IX Juhime tähelepanu ka mitmele ELi poliitikakujundajate ja sidusrühmade ees seisvale väljakutsele:

- loomade vedamise alternatiivide väljaselgitamine ja kasutuselevõtmine;
- tarbijatele parema teabe pakkumine, et aidata neil teha teadlikke valikuid;
- kestlikuma toidusüsteemi loomiseks struktuursete muudatuste tegemine;
- rahalise väärtuse andmine loomade kannatustele vedamise ajal ning selle arvesse võtmine transpordikuludes ja liha hinnas;
- tervikliku tsentraliseeritud ülevaate saamine loomade vedamisest ELi tasandil ning uute tehnoloogiate kasutamine, et jälgida loomade vedu, mõõta loomade heaolu vedamise ajal ja edendada logistika optimeerimist.

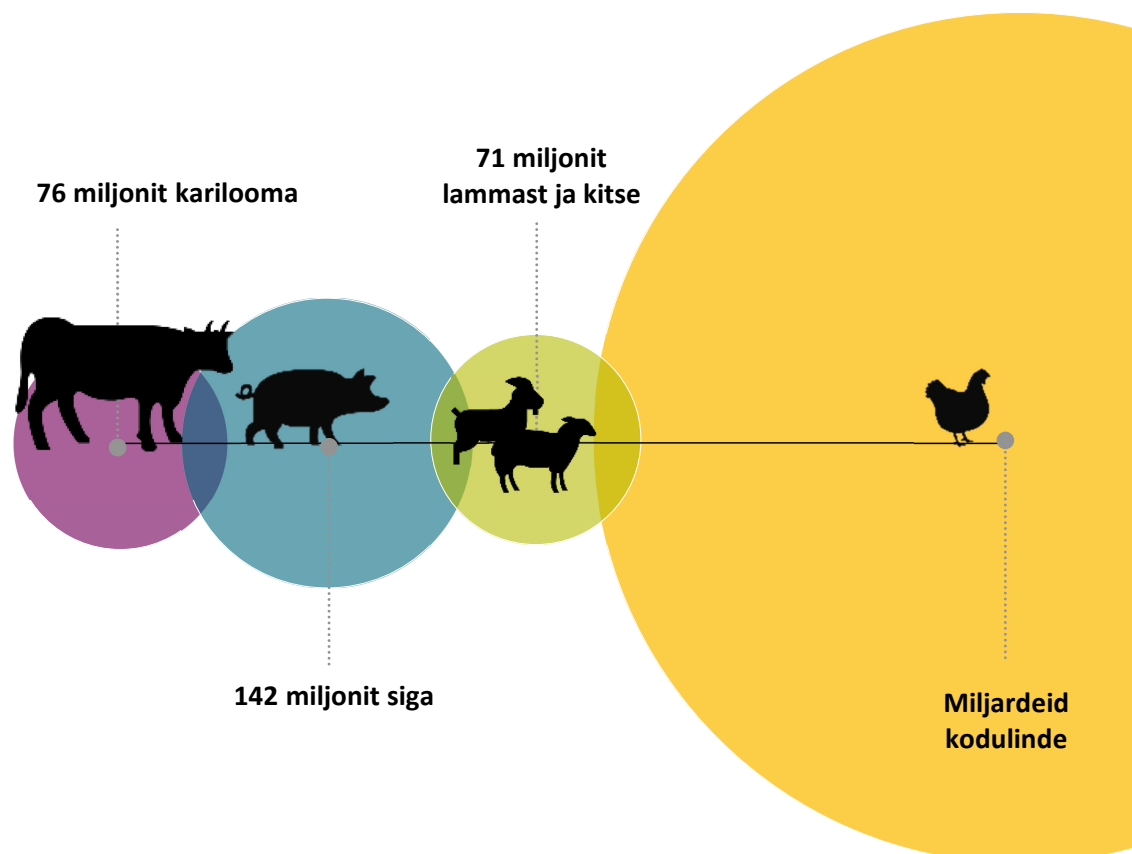
X Tegime kindlaks järgmised võimalused, mida võiks ELi õigusaktide eelseisval läbivaatamisel arvesse võtta:

- o edendada pigem liha transportimist kui elusloomade vedu ning kohalike ja liikuvate tapamajade kasutamist;
- o suurendada liha märgistamise läbipaistvust ja ühtlustamist, näiteks ELi loomade heaolu märgistamise süsteemi abil;
- o pakkuda tootjatele, kasutajatele ja tarbijatele õigeid stiimuleid, et soodustada säästvat käitumist;
- o töötada välja meetodika loomade kannatuste hindamiseks transpordikuludes ja liha hinnas;
- o kasutada IT ja tehnoloogiliste täiustuste potentsiaali, et jälgida kõiki loomade teekondi (sh riigisiseseid); kasutada kaameraid ja andureid loomade heaolu mõõtmiseks ja jälgimiseks vedamise ajal; ning kasutada digivahendeid loomade veo planeerimise ja logistika optimeerimiseks.

Sissejuhatus

01 2021. aasta seisuga oli ELi põllumajandusettevõtetes 76 miljonit veist, 142 miljonit siga, 60 miljonit lammast, 11 miljonit kitse ja miljardeid kodulinde ning muid loomi küülikutest hobusteni (*joonis 1*)¹.

Joonis 1. ELis kasvatatavad loomad 2021. aastal

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Eurostati ja Euroopa Parlamendi uuringuteenistuse andmete põhjal.

02 Need loomad võivad oma eluea jooksul aretamiseks või nuumamiseks liikuda ühest põllumajandusettevõttest teise ning tapmiseks tapamajja. Enamikul juhtudel jäävad nad samasse riiki, kuid neid võidakse viia ka teise liikmesriiki või kolmandasse riiki. Läbitud vahemaad ja teekonna kestus võivad märkimisväärselt erineda².

¹ Eurostat, „Livestock population in numbers“; Euroopa Parlamendi uuringuteenistus, „EU trade and transport of live animals“ (2020), lk 1.

² Euroopa Parlamendi uuringuteenistus, „EU trade and transport of live animals“ (2020), lk 1.

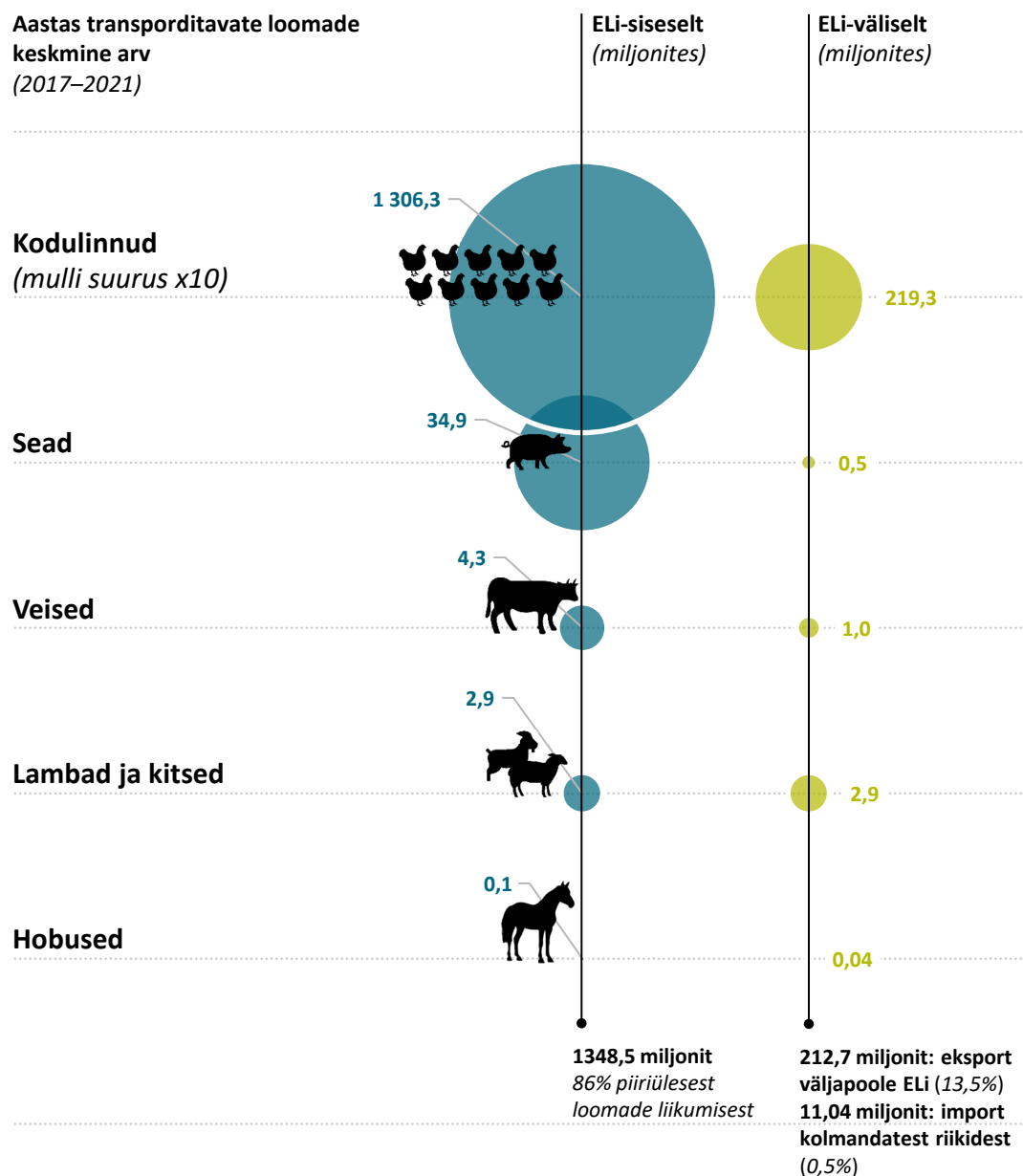
03 Komisjon (Eurostat) liigitab loomade veod järgmiselt:

- o riigisisesed veod, st liikmesriigi piires;
- o ELi-sisesed veod, st liikmesriikide vahel;
- o ELi-välised veod, st kolmandatesse riikidesse või kolmandatest riikidest³.

04 Aastatel 2017–2021 moodustas loomade piiriülesest veost (nii loomade arvu kui ka kaalu poolest) 86% ELi-sisene liikumine, 13,5% eksport väljapoole ELi ja 0,5% import ELi mittekuuluvatest riikidest. 1,6 miljardit eluslooma veeti liikmesriikide vahel ja kolmandatesse riikidesse / kolmandatest riikidest ELi (vt [joonis 2](#)).

³ Eurostat, „Statistics explained“.

Joonis 2. Elusloomade veod liikmesriikide vahel ning ELi ja kolmandate riikide vahel 2017–2021

Märkus: Comext ei sisalda andmeid riigisiseste vedude kohta.

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Comexti andmete põhjal.

05 Loomi saab transportida maanteel, merel, õhus ja raudteel. Olenemata transpordiliigist on transport loomadele stressi allikas ja sellel võib olla negatiivne mõju loomade heaolule⁴. Loomadele tekitab peale- ja mahalaadimine stressi ning veo ajal võivad nad kannatada nälga, janu, kuumust, ruumipuudust ning ei saa piisavalt puhata⁵. Loomade heaolu sõltub teekonna pikkusest ja kestusest ning selle tingimustest (nt veoruumi mõõtmed, mikrokliimaatilised ja teetingimused, samuti see, kui hoolikas/hooliv on transpordivahendit juhtiv inimene)⁶.

06 Viimastel aastatel on ELi kodanikud üha enam mures loomade heaolu pärast ning valitsusvälised organisatsioonid on rõhutanud, et loomi võidakse vedada halvades tingimustes⁷. Kõik see ei ole tekitanud küsimusi mitte ainult ELi eeskirjade tõhususe kohta, vaid ka elusloomade pika aja jooksul või pikkade vahemaade tagant vedamise põhjendatuse kohta.

07 2019. aastal⁸ rõhutas nõukogu vajadust parandada pikkade vahemaade tagant veetavate loomade heaolu ning julgustas komisjoni läbi vaatama ja ajakohastama loomade vedu käsitlevaid kehtivaid ELi õigusakte. Samuti kutsus Euroopa Parlament komisjoni üles õigusakte läbi vaatama⁹ (**1. selgitus**).

⁴ Euroopa Toiduohutusamet (EFSA), „[Welfare of cattle during transport](#)“ (2022), lk 16.

⁵ Euroopa Parlamendi liidu sisepoliitika peadirektoraat (IPOL), „[Patterns of livestock transport in the EU and to third countries](#)“ (2021), lk 7; EFSA, „[Welfare of cattle during transport](#)“ (2022), lk 5.

⁶ EFSA, „[Welfare of cattle during transport](#)“ (2022), lk 91.

⁷ Eurogroup for Animals (EFA), „[Live animal transport](#)“ (2021); Animals' Angels, „[The myth of enforcement](#)“ (2016).

⁸ Nõukogu [järelused loomade heaolu kohta](#) (2019), punkt 7.

⁹ Euroopa Parlamendi [resolutsioon loomade kaitse kohta vedamise ajal](#) (2012), punkt 23, Euroopa Parlamendi [resolutsioon nõukogu määruse \(EÜ\) nr 1/2005 rakendamise kohta](#) (2019), punkt 68.

1. selgitus

Euroopa Parlamendi uuring loomade kaitse kohta vedamise ajal

2020. aasta juunis moodustas Euroopa Parlament loomade kaitset vedamise ajal käsitleva uurimiskomisjoni (ANIT), et uurida väidetavaid rikkumisi ELi loomade veo eeskirjade kohaldamisel.

2021. aasta detsembris esitas uurimiskomisjon aruande, milles järeldati, et ELi sätetes selles valdkonnas ei võetud täielikult arvesse loomade erinevaid vajadusi ning liikmesriigid ei järginud alati ELi sätteid¹⁰.

2022. aasta jaanuaris võttis Euroopa Parlament vastu lõpliku soovitus, milles kutsutakse komisjoni ja liikmesriike üles suurendama jõupingutusi, et tagada loomade heaolu vedamise ajal, ning ajakohastama ELi eeskirju. Parlament soovitas eelkõige piirata vedude kestust, kontrollida elusloomade ekspordi kolmandatesse riikidesse ning eelistada pigem liha kui elusloomade vedu.

Allikas: loomade kaitset vedamise ajal käsitleva uurimiskomisjoni koduleht.

08 2020. aasta mais esitas komisjon [strateegia „Talust taldrikule“](#), milles ta võttis kohustuse vaadata läbi kehtivad loomade heaolu käsitlevad ELi õigusaktid, sealhulgas loomade veo eeskirjad, et i) viia õigusaktid vastavusse uusimate teaduslike tõenditega, ii) laiendada nende kohaldamisala, iii) lihtsustada nende jõustamist ja iv) tagada lõppkokkuvõttes loomade heaolu kõrgem tase. Komisjon kavatab teha ettepaneku loomade heaolu käsitlevate läbivaadatud õigusaktide kohta 2023. aasta lõpuks¹¹.

09 Komisjon vastutab ELi õigusaktide ettepanekute esitamise ja nende rakendamise seire eest liikmesriikides. Ta teeb kontrolle liikmesriikides ja tagab, et ELi õigusakte rakendatakse ja jõustatakse nõuetekohaselt. Ta võib võtta õiguslikke meetmeid liikmesriikide suhtes, kes ei ole ELi õigusakte nõuetekohaselt üle võtnud ja rakendanud¹².

¹⁰ Euroopa Parlamendi [raport loomade kaitset liidus ja väljaspool toimuvate vedude ajal käsitleva liidu õiguse kohaldamisel ilmnenu väidetavate rikkumiste ja haldusomavoli uurimise kohta \(2021\)](#).

¹¹ Komisjoni [veebisait](#) läbivaatamisprotsessi kohta.

¹² Euroopa Kontrollikoja [eriaruanne 31/2018](#): „Loomade heaolu ELis: kuidas vähendada lõhet ambitsioonikate eesmärkide ja tegeliku rakendamise vahel“, joonis 2.

10 Liikmesriigid vastutavad ELi normide kohaldamise eest riigi tasandil, sealhulgas ametlike kontrollide eest, ja asjakohaste jõustamise meetmete võtmise eest¹³. Liikmesriigid kehtestavad eeskirjad rikkumiste korral kohaldatavate karistuste kohta ja võtavad kõik vajalikud meetmed, et tagada eeskirjade kohaldamine¹⁴. Liikmesriigid esitavad igal aastal komisjonile aruande oma kontrollide tulemuste kohta¹⁵.

11 Euroopa Toiduohutusamet (EFSA) on 2002. aastal asutatud ELi amet, mis annab teaduslikke nõuandeid toiduahelaga seotud riskide kohta alates põllumajandusettevõttest kuni toidulauani, hõlmates ka loomade heaolu vedamise ajal.

12 Euroopa Parlamendi liidu sisepoliitika peadirektoraat (IPOL) toetab Euroopa Parlamenti tema seadusandlike ja kontrollivolituste teostamisel ja arendamisel sisepoliitika, sealhulgas loomade veo valdkonnas.

¹³ Euroopa Kontrollikoja [eriaaruanne 31/2018](#): „Loomade heaolu ELis: kuidas vähendada lõhet ambitsioonikate eesmärkide ja tegeliku rakendamise vahel“, joonis 2.

¹⁴ Määruse (EÜ) nr 1/2005 artikkel 25.

¹⁵ Määruse (EÜ) nr 1/2005 artikli 27 lõige 2.

Ülevaate ulatus ja käsitusviis

13 Meie ülevaates kirjeldatakse elusloomade vedamise peamisi tegureid, keskendudes ELi poliitika ja majandustegurite mõjule, ning kirjeldatakse loomade vedamise suundumusi. Käesolevas ülevaates mõeldakse elusloomade all järgmisi maismaaloomi: veised, sead, kodulinnud, lambad, kitsed ja hobused (kas liha tootmiseks, tõuaretuseks või võistlusteks). Ülevaates ei käsitleta lemmikloomi, labori-, loomaaia- ega tsirkuseloomi.

14 Tegemist ei ole auditiaruandega, vaid see on ülevaade, mis põhineb peamiselt avalikult kättesaadaval teabel, spetsiaalselt käesoleva ülevaate jaoks kogutud materjalil ja meie 2018. aastal avaldatud loomade heaolu aruandel¹⁶. Vaatasime läbi asjakohased ELi õigusaktid, sealhulgas ühise põllumajanduspoliitika ning märgistamis- ja hügieenieeskirjad. Uurisime ülevaate koostamiseks asjakohaseid Euroopa Parlamendi, komisjoni, liikmesriikide, kõrgeimate kontrolliasutuste, akadeemiliste asutuste, valitsusväliste organisatsioonide ja kutseliitude väljaandeid (*I lisa*). Oma analüüsis loomade vedu mõjutavate tegurite kohta keskendume põhjustele, miks kariloomi transporditakse ELi sees ja kolmandatesse riikidesse.

15 Analüüsisime ELi TRACESi ja Comexti andmebaaside andmeid ning muid Eurostati andmekogusid. Me kasutasime peamiselt perioodi 2017–2021 andmeid. Kuna avalikud andmed riigisisese transpordi kohta puuduvad, ei hõlma meie andmeanalüüsid seda aspekti: need hõlmavad ainult ELi-sisest või ELi-välist transporti, nagu on täpsustatud igal joonisel.

16 Vestlesime komisjoni ametnikega; konsulteerisime põllumajandus- ja lihatootmissektori kutseliitudega ning loomade kaitse valdkonnas tegutsevate vabaühendustega; kasutasime akadeemiliste ekspertide panust, et toetada meie analüüsi majanduslike tegurite mõju kohta loomade transpordile. Et asjaomaseid küsimusi paremini mõista, osalesime teabekülastusel Poolas, et kohtuda riigi ametiasutustega ja küllastada loomade veoga seotud rajatise (st tapamaja ja kontrollpunkt, kus loomad peatuvad pikkadel teekondadel).

¹⁶ Euroopa Kontrollikoja [eriaruanne 31/2018](#): „Loomade heaolu ELis: kuidas vähendada lõhet ambitsioonikate eesmärkide ja tegeliku rakendamise vahel“.

17 Käesoleva ülevaate avaldamine 2023. aasta alguses võimaldab meil anda oma panuse käimasolevasse loomade transporti käsitlevasse arutellu just selleks ajaks, kui komisjon loomade heaolu käsitlevaid ELi õigusakte läbi vaatama asub.

Loomade vedamisega seotud tegurid

18 Elusloomade vedu ELis ja kolmandatesse riikidesse mõjutavad mitmed tegurid¹⁷. Selle ülevaate jaoks oleme need klassifitseerinud kahte omavahel seotud kategooriasse:

- o regulatiivsed;
- o majanduslikud.

Regulatiivsed tegurid

19 Praegu kehtivad ELi õigusaktid, poliitikasuunad ja algatused, mis kas otseselt või kaudselt mõjutavad loomade transporti, hõlmavad järgmist:

- o **loomade vedu käsitlevad ELi õigusaktid** annavad ELi lähtealuse, mida liikmesriigid peavad järgima, et tagada loomade heaolu vedamise ajal.
- o **Ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP)** võib oma eeskirjade ja stiimulite kaudu mõjutada seda, kuidas iga põllumajandustootja otsustab oma maad, põllukultuure ja kariloomi majandada.
- o **ELi märgistamispoliitika**: kohustuslike või vabatahtlike nõuete alusel aitab märgistus tarbijatel teha teadlikke valikuid toidu ostmisel. ELis müüdaval lihal võib olla erinev märgistus, näiteks **päritolumärgistus** ja **loomade heaolu märgistus**.
- o **Geograafiliste tähiste süsteem** ja **garanteeritud traditsiooniliste eritunnuste süsteem**: need ELi kvaliteedikavad kaitsevad konkreetsete toodete nimetusi, et edendada nende ainulaadseid omadusi, mis on seotud nende geograafilise päritolu või traditsioonilise oskusteabega. ELi sümboliga märgistamine on kohustuslik.
- o **Euroopa roheline kokkulepe**: selle 2019. aastal esitatud strateegia eesmärk on kaotada kasvuhoonegaaside netoheide 2050. aastaks ja minna üle kestlikule toidusüsteemile.
- o **Strateegia „Talust taldrikule“**: 2020. aastal kasutusele võetud strateegia eesmärk on kiirendada muutusi toiduainete tarneahela kõigis etappides.

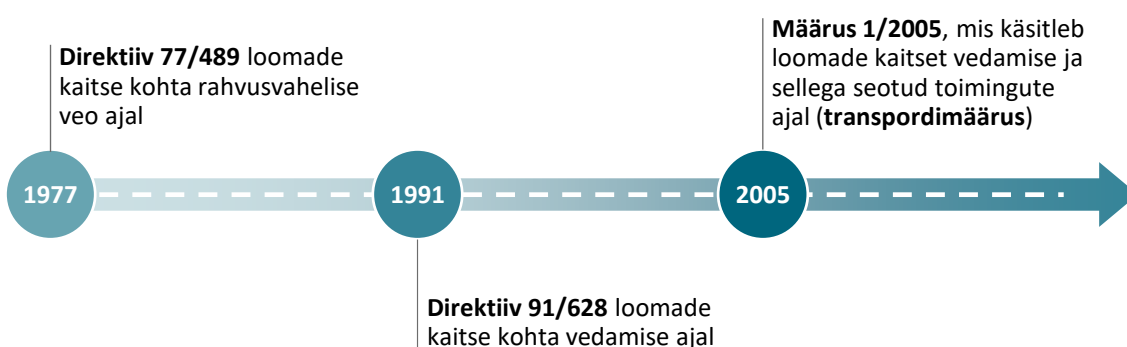
¹⁷ IPOL, „Patterns of livestock transport in the EU and to third countries“ (2021), 2. jagu.

- o **ELi hügieenipakett:** 2004. aastal vastu võetud määrusega loodi ühtne hügieeni reguleeriv raamistik, mida kohaldatakse kõigi toiduainete ja toidukäitlejate suhtes ning mis hõlmab toiduainete tarneahela kõiki etappe, sealhulgas tapamajasid.
- o **Loomatervise määrus:** selle õigusaktiga, mida kohaldatakse alates 2021. aasta aprillist, reguleeritakse loomade jälgitavust, et aidata ära hoida loomataude.

Liikmesriigid ei jõusta loomade vedu käsitlevaid ELi õigusakte ühtlaselt

20 EL võttis rohkem kui 40 aastat tagasi esimest korda vastu õigusaktid, mis käsitlevad loomade kaitset vedamise ajal. *Joonisel 3* on esitatud peamised vaheeesmärgid. Kehtivas õigusaktis (**transpordimäärus**) määratakse kindlaks veoahela eri osaliste kohustused ja reguleeritakse elusate selgroogsete loomade vedu ELis, sealhulgas ELi sisenevate või sealt lahkuvate loomade kontrolle¹⁸.

Joonis 3. Peamised ELi õigusaktid loomade heaolu kohta vedamise ajal

Allikas: Euroopa Kontrollikoda.

21 Komisjoni poolt 2021. aastal algatatud avalikule konsultatsioonile vastanute sõnul on loomade heaolu käsitlevad ELi eeskirjad, sealhulgas transpordimäärus, hõlbustanud kaubandust ja parandanud konkurentsi Euroopas, kõrvaldades takistused elusloomadega kauplemisel ühtsel turul¹⁹. Seda kinnitas ka komisjoni 2010. aasta hinnang loomade heaolu käsitlevatele ELi õigusaktidele²⁰.

22 Komisjon tuvastas siiski puudusi transpordimääruse rakendamisel, eelkõige seoses liikmesriikide ametlike kontrollidega ELi mittekuuluvatesse riikidesse

¹⁸ Euroopa Kontrollikoda, taustdokument: „Loomade heaolu ELis“ (2018), lk 6.

¹⁹ Euroopa Komisjon, „Factual summary report of the online public consultation in support to the fitness check and revision of the EU animal welfare legislation“ (2022), lk 3.

²⁰ Euroopa Komisjon, „Fitness check of EU animal welfare legislation“ (2022), lk 25.

suunduvatel vedudel ja veokõlbmatute loomade veol²¹. 2020. aastal tegid liikmesriigid üle 900 000 ametliku kontrolli ja määrasid peaaegu 8000 karistust. Peamised probleemid olid:

- o loomade veokõlblikkus (veised ja sead);
- o veotavad (kodulinnud);
- o veodokumentidega seotud probleemid (lambad, kitsed, hobused ja eeslid²²).

23 Kuna karistuste määramine ja kohaldamine on delegeeritud liikmesriikidele, esineb olulisi erinevusi haldus- ja karistusmenetlustes, nõuete täitmata jätmise eest määratavate karistuste liikides ja nende raskusastmes²³. Teadlased avastasid, et õigusnormide erinev jõustamine liikmesriikides võib viia selleni, et transpordiettevõtted valivad pikema marsruudi, et vältida liikmesriike, kus kohalikud õigusnormid on rangemad või kus transpordimäärust jõustatakse rangemalt²⁴. Oma 2011. aasta aruandes transpordimääruse mõju kohta tunnistas komisjon vajadust kohaldada eeskirju transpordisektoris ühtlustatumalt²⁵.

²¹ Euroopa Komisjon, „[Overview report on systems to prevent the transport of unfit animals in the EU](#)“ (2015); Euroopa Komisjon, „[Welfare of animals exported by road](#)“ (2020); Euroopa Komisjon, „[Welfare of animals transported by sea](#)“ (2020).

²² Euroopa Komisjon, „[Staff Working Document accompanying the Report on the overall operation of official controls performed in Member States \(2019–2020\) to ensure the application of food and feed law, rules on animal health and welfare, plant health and plant protection products](#)“ (2022), lk 28–31.

²³ EPRS, „[Protection of animals during transport: sanctions for infringements](#)“ (2021), lk 4.

²⁴ Van Wagenberg, Baltussen, „[Socio-economic reasons for long-distance cross-border transport of animals in the EU](#)“ (2021).

²⁵ Euroopa Komisjon, „[Report on the impact of Council Regulation \(EC\) No 1/2005 on the protection of animals during transport](#)“ (2011), lk 12.

Ühine põllumajanduspoliitika keskendub muudele elementidele kui loomade heaolu vedamise ajal

24 Ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP) loodi 1962. aastal. Selleks et saavutada oma eesmärk tagada stabiilne taskukohase toiduga varustus, julgustas ÜPP esialgu põllumajandustootjaid toiduaineid tootma, kindlustades peamiste põllumajandustoodete (nt veiseliha) ja põllumajandustootjate sissetulekute hinnad²⁶. See muutis traditsioonilist loomakasvatusektorit, mis viis selle spetsialiseerumiseni ja kontsentreerumiseni ning mõjutas seega elusloomade vedu²⁷.

25 Pärast esimest suurt reformi 1992. aastal vähendas ÜPP järk-järgult hinnatoetust ja kehtestas otsetoetused, mis on seotud tootmispiirkonna ja teatavate loomadega (veised ja lambad)²⁸. Alates 2003. aastast on hilisemad reformid vähendanud seost otsetoetuste ning põllumajandustootjate toodetud toodete liigi ja koguse vahel. Samal ajal kehtestati nende reformidega rangemad keskkonna- ja loomade heaolu eeskirjad. Toetuse saamiseks pidid põllumajandustootjad neid eeskirju täitma²⁹. Uus ÜPP, mis jõustus 2023. aastal, ei sisalda olulisi muudatusi, mis mõjutaksid loomade veo mahtu või loomade heaolu vedamise ajal.

26 Enamiku ÜPP toetuste andmine on seotud kahe põhitingimuste kogumi järgimisega:

- head põllumajandus- ja keskkonningimused, mis ei hõlma loomade heaolu;
- kohustuslikud majandamisnõuded, mis viitavad ÜPP-välisele regulatiivsetele nõuetele³⁰. Nende hulka kuuluvad loomade heaolu käsitlevad ELi direktiivid³¹, kuid mitte transpordimäärus.

²⁶ Euroopa Komisjon, „The future of the livestock sector“ (2020), lk 38.

²⁷ Euroopa Komisjon, „The future of the livestock sector“ (2020), lk 36.

²⁸ Euroopa Komisjon, „CAP explained“ (2017).

²⁹ Euroopa Komisjon, „CAP explained“ (2017).

³⁰ Euroopa Komisjon, „Study on CAP Measures and Instruments Promoting Animal Welfare and Reduction of Antimicrobials Use“ (2022), lk 7.

³¹ Direktiiv 2008/119/EÜ, milles sätestatakse vasikate kaitse miinimumnõuded; direktiiv 2008/120/EÜ, milles sätestatakse sigade kaitse miinimumnõuded; direktiiv 98/58/EÜ, mis käsitleb põllumajandusloomade kaitset.

27 ÜPPst rahastatakse loomade heaolu meetmeid liikmesriikide maaelu arengu programmides, keskendudes pigem põllumajandusettevõtetes valitsevatele tingimustele kui transporditingimustele. Alates 2023. aastast pakub ÜPP lisaks maaelu arengu sekkumistele otsetoetusi kliima, keskkonna ja loomade heaolu ökokavadena, mis hõlmavad kohustusi, mis ületavad ELi või liikmesriikide miinimumnõudeid³². Komisjon avaldas teabelehe, milles loetletakse võimalikud põllumajandustavad, mida ökokavad võiksid toetada, kuid need ei hõlma transpordiga seotud toiminguid³³.

28 Maaelu arengu meetmetega rahastatakse ka investeeringuid materiaalsesse varasse, kvaliteedikavadesse ja mahepõllumajandusse, mis kõik võivad soodustada loomade heaolu kõrgemaid standardeid³⁴. Näiteks Poolas rahastati ÜPPst veiseliha kvaliteedi programmi, mis hõlmas loomade heaolu nõudeid eluasemele, antibiootikumide kasutamisele ning transpordi- ja tapatingimustele³⁵. ÜPP saab rahastada alternatiive loomade vedamisele: näiteks Maltal anti ÜPP toetust väikesele tapamajale, mis tegutseb koos küülikukasvandusega, ja Lätis anti ÜPP toetust ühiselt kasutatavale liikuvale tapamajale.

Liha märgistamiseks ei ole ühtset standardit

29 Päritoluriigi märkimine – **päritolumärgistus** – on ELi tasandil olnud kohustuslik alates 2000. aastast³⁶ ning sea-, linnu-, lamba- ja kitseliha puhul alates 2015. aastast³⁷. Muu liha, näiteks hobuse- ja küülikuliha puhul ei ole kohustuslikke nõudeid. Strateegia „Talust taldrikule“ raames kaalub komisjon kohustuslike päritolunõuete laiendamist muudele toiduainetele³⁸.

³² Määruse (EL) 2021/2115 artikkel 31.

³³ Euroopa Komisjon, „List of potential agricultural practices that eco-schemes could support“ (2021).

³⁴ Euroopa Komisjon, „Study on CAP Measures and Instruments Promoting Animal Welfare and Reduction of Antimicrobials Use“ (2022), lk 7–10, 48–50.

³⁵ Euroopa Komisjon, „Study on CAP Measures and Instruments Promoting Animal Welfare and Reduction of Antimicrobials Use“ (2022), lk 53 ja 69.

³⁶ Määruse (EÜ) nr 1760/2000 artikkel 25.

³⁷ Määruse (EL) nr 1337/2013 artikkel 9.

³⁸ Euroopa Komisjoni strateegia „Talust taldrikule“ (2020), lk 13.

30 Kehtivas ELi õigusraamistikus nõutakse konkreetse teabe esitamist päritolu kohta, sõltuvalt liha liigist (*tabel 1*).

Tabel 1. Teave päritolumärgistuse kohta

Liha liik	Märgistusnõuded
Veiseliha	Sünni-, kasvatus- ja tapakoha märkimise kohustus
Sea-, kodulinnu-, lamba- ja kitseliha	Sünnikoha märkimise kohustus puudub. Kohustus märkida kasvatus- ja tapakoht, kuid: <ul style="list-style-type: none"> ○ kasvatus- määratlus võimaldab loomal viibida lühikest aega muus riigis kui see, mis on etiketil märgitud kasvatusriigiks; ○ Kasvatus- ja tapakoha võib asendada päritolu märkimisega, kui toidukäitleja tõendab, et liha on saadud ühes riigis sündinud, kasvatatud ja tapetud loomadest.

Allikas: Euroopa Kontrollikoda.

31 Komisjoni 2020. aastal algatatud tarbijauuringu kohaselt ei orienteeru tarbijad kuigi hästi mõistetes „kasvatatud“ ja „päritolu“. Enamik neist tõlgendab mõistet „kasvatatud“ riigina, kus loom kogu oma elu veetis või kus ta sündis³⁹.

32 Muud liiki märgiseid kasutatakse ELi **geograafiliste tähiste süsteemis** (punkt 19), mis tähistab toodet, mille kvaliteet või maine on seotud selle geograafilise päritoluga. Loomadega seotud toodete puhul võib kasutada kahte järgmist märgistussüsteemi: kaitstud päritolunimetus ja kaitstud geograafiline tähis (*tabel 2*).

³⁹ Komisjoni talituste töödokument, „Evaluation of the mandatory indication of the country of origin or place of provenance for fresh, chilled and frozen meat of swine, sheep, goats and poultry“ (2021), lk 13; Euroopa Komisjon, „Report evaluating the mandatory indication of the country of origin or place of provenance for meat of swine, poultry, sheep and goat“ (2021), lk 6.

Tabel 2. Läbipaistvuspiirangud ELi geograafiliste tähiste märgistusel

Kaitstud päritolunimetus	Kaitstud geograafiline tähis
Kõik tootmisetapid (sünd, kasvatamine ja tapmine) peavad toimuma määratletud geograafilises piirkonnas	Määratletud piirkonnas peab toimuma vähemalt üks tootmisetapp Loom võib sündida või teda võib tappa mujal kui kaitstud geograafilise tähisega hõlmatud geograafilises piirkonnas

Allikas: Euroopa Kontrollikoda.

33 Garanteeritud traditsiooniliste eritunnuste süsteemis (punkt 19) kasutatakse samuti toiduainete spetsiaalset märgistamist. Selles rõhutatakse traditsioonilisi aspekte, nagu toote valmistamisviis või koostis, ilma et see oleks seotud konkreetse geograafilise piirkonnaga. Kvaliteedisüsteemiga kaitstakse tootmismeetodit, kuid toodet võib valmistada kusagil mujal.

34 Praegu on loomade heaolu jaoks olemas üks kogu ELi hõlmav kohustuslik märgistamissüsteem (punkt 19) ja seda kohaldatakse toidumunade suhtes. Munade märgistamine sõltub munakanade kasvatamiseks kasutatavast süsteemist. Linnuliha turustusnormides on määratletud teatavad vabatahtlikud tingimused, mis hõlmavad ka põllumajandusliku tegevuse eri vorme⁴⁰.

35 Muude konkreetsete ELi normide puudumisel kohaldatakse loomade heaoluga seotud toodete suhtes vabatahtlikku sertifitseerimist liikmesriigi tasandil⁴¹. Selle tulemusena on liikmesriikides tekkinud erinevad märgistussüsteemid. Süsteemides järgitakse erinevaid lähenemisviise ja pakutakse erinevat liiki loomade heaolu kaitset. See võib tarbijaid segadusse ajada⁴². Strateegia „Talust taldrikule“ raames teatas komisjon, et kaalub erinevaid võimalusi loomade heaolu märgistamiseks⁴³.

⁴⁰ EPRS, „Animal welfare on the farm – ex-post evaluation of the EU legislation: Prospects for animal welfare labelling at EU level“ (2021), lk 73.

⁴¹ Määruse (EL) nr 1169/2011 artiklid 36 ja 37; Euroopa Komisjoni teatis, „ELi suunised põllumajandustoodete ja toiduainete vabatahtliku sertifitseerimise süsteemide parimate tavade kohta“ (2010).

⁴² Euroopa Komisjon, „Inception Impact Assessment on animal welfare“ (2021), lk 2.

⁴³ Euroopa Komisjoni strateegia „Talust taldrikule“ (2020), lk 8.

36 Ühe 2022. aasta uuringu kohaselt⁴⁴ leidis kaks kolmandikku tarbijatest, et neile kättesaadav teave ei ole piisav loomade heaolul põhinevate teadlike ostuvalikute tegemiseks. Peaaegu pool tarbijatest sooviks saada rohkem teavet tapatingimuste kohta (40%) ja piisava söötmise kohta (40%). Vastajad olid vähem huvitatud transpordi kestusest (16%) ja tingimustest (16%).

Hiljutised ELi strateegiad sisaldavad kestlikumat toidusüsteemi

37 Loomade veoga kaasnevad suured keskkonnakulud⁴⁵. Eriuringutes võrreldi liha ja rümpade veo mõju elusloomade veo omaga. Uuringud näitasid, et esimene on keskkonna ja kliimamuutuste seisukohast kestlikum⁴⁶.

38 Euroopa roheline kokkulepe ja strateegia „Talust taldrikule“ edendavad üleminekut kestlikumale toidusüsteemile. Rohelises kokkuleppes soovitatakse, et transpordi hind kajastaks selle mõju keskkonnale. Hästi kavandatud rahalised algatused võiksid avaldada kohest mõju, edastades õige hinnasignaali ja pakkudes õigeid stiimuleid tootjate, kasutajate ja tarbijate kestliku käitumise toetamiseks⁴⁷. Komisjoni sõnul ei saa sellist üleminekut ette näha ilma struktuuriliste muutusteta nii tarneahelas kui ka toidu tarbimises⁴⁸.

Majanduslikud tegurid

39 Kuigi elusloomade vedamist mõjutavad paljud tegurid (nt looduslikud tootmistingimused), tehakse seda peamiselt siiski majanduslikel põhjustel. ELi ühtse turu kontekstis kasutavad ettevõtjad ära tootmis- ja tapakulude erinevusi liikmesriikide vahel, et vähendada kulusid ja maksimeerida tulusid⁴⁹. Tegime kindlaks viis peamist majanduslikku tegurit, mis soodustavad elusloomade transporti:

⁴⁴ Euroopa Komisjon, „[Study on animal welfare labelling](#)“ (2022), lk 18–21.

⁴⁵ Baltussen et al, „[Transport of live animals versus meat](#)“ (2017), lk 7; Euroopa Komisjon, „[Fitness check of EU animal welfare legislation](#)“ (2022), lk 49.

⁴⁶ Baltussen et al, „[Transport of live animals versus meat](#)“ (2017), lk. 13 ja 15; Baltussen et al, „[Sustainable production: transporting animals or meat?](#)“ (2009), lk 7 ja 10.

⁴⁷ Euroopa Komisjon, [Euroopa roheline kokkulepe](#) (2019), lk 17.

⁴⁸ Euroopa Komisjon, „[Fitness check of EU animal welfare legislation](#)“ (2022), lk 49.

⁴⁹ Euroopa Komisjon, „[Fitness check of EU animal welfare legislation](#)“ (2022), lk 15.

- o loomakasvatusektori spetsialiseerumine;
- o tapasektori kontsentreerumine;
- o liikmesriikide vahelised erinevused loomakasvatuses ja tapakuludes;
- o transpordikulude marginaalsus ning
- o tarbijate eelistused.

Spetsialiseerumine loomakasvatusektoris

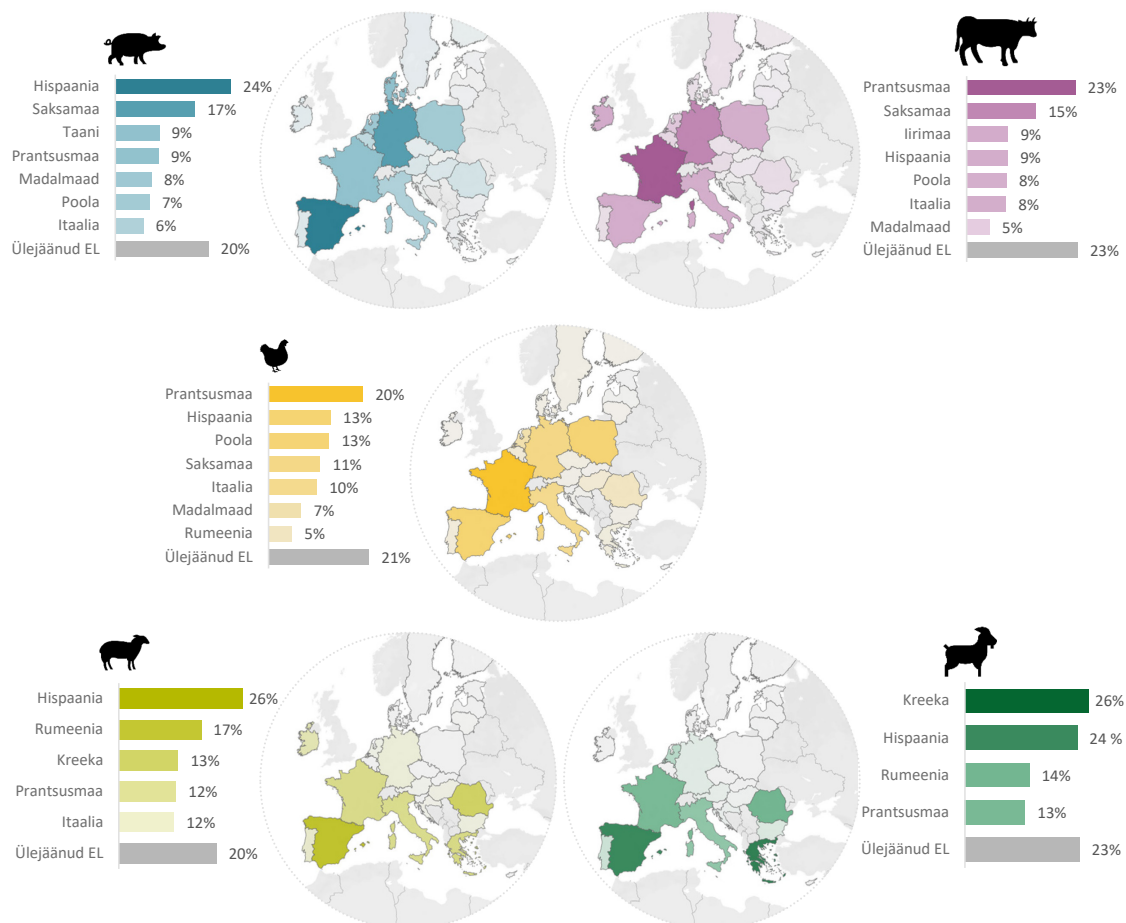
40 Loomakasvatusektor on üle 70 aasta tegelenud moderniseerimise ja intensiivistamise protsessiga, mille eesmärk on maksimeerida tootmist looma kohta ja vähendada kulusid⁵⁰. Mõned ELi piirkonnad on eelkõige spetsialiseerunud intensiivsele loomakasvatusele ja teised taimekasvatusele. Spetsialiseerumine on tingitud ka piirkondade looduslikest tootmistingimustest (nt karjamaadel on piimatootmise ja piimavasikate kontsentratsioon suurem). Aastatel 2005–2016 vähenes põllumajandusettevõtete koguarv 28,6% ja kariloomadega põllumajandusettevõtete koguarv 37,6%⁵¹. Kuigi põllumajanduslike majapidamiste koguarv vähenes, kasvas allesjäänud põllumajandusettevõtete suurus.

41 Veiste, sigade, lammaste ja kitsede arv EL 27s püsis aastatel 2010–2020 suhteliselt stabiilsena, kodulindude arv aga suurenes. Loomakasvatus ei ole ELis ühtlaselt jaotunud (*joonis 4*) ja loomakasvatuse tihedus on erinev ka liikmesriikide siseselt piirkondade vahel.

⁵⁰ Euroopa Komisjon, „The future of the livestock sector“ (2020), lk 36.

⁵¹ Eurostat, „Agri-environmental indicator: livestock patterns“.

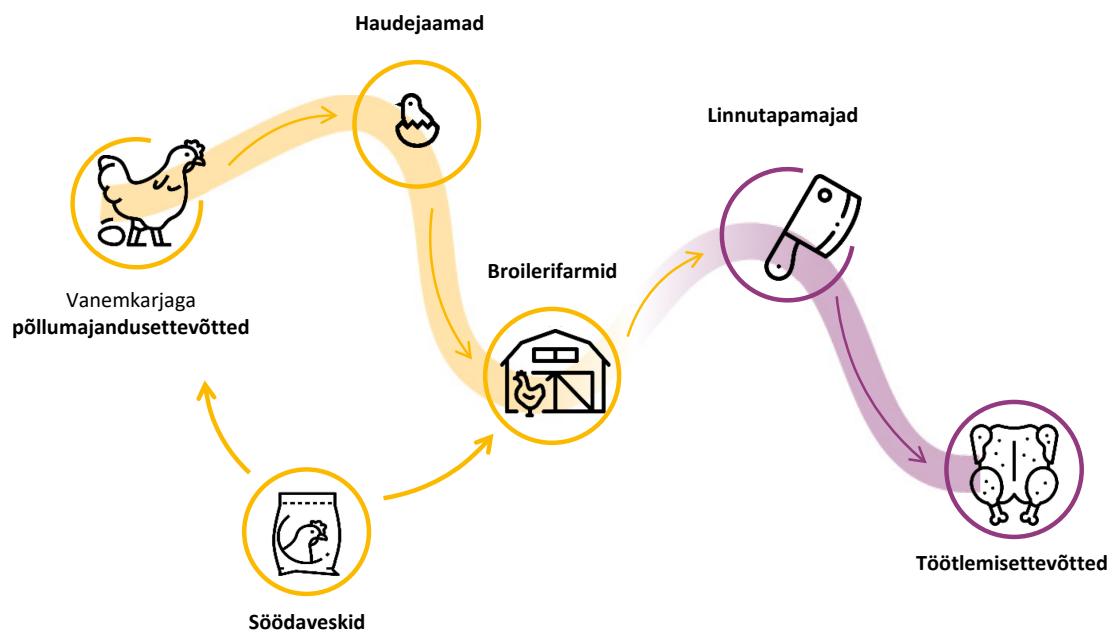
Joonis 4. Põllumajandusloomade jaotumine liikmesriikides (kodulindude olukord 2016. aastal; sigade, veiste, lammaste ja kitsede olukord 2021. aastal)

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Eurostati andmete alusel.

42 Spetsialiseerumine toimub piirkondlikul tasandil, aga ka põllumajandusettevõtete tasandil, kus põllumajandusettevõtted on spetsialiseerunud ühele liigile, nt linnulihale (liha või munad), sigadele, vasikaliha või piimalehmadele või ühele tootmisetapile, nt aretamisele või nuumamisele. *Joonisel 5* on toodud linnukasvatusektori näide.

Joonis 5. Spetsialiseerumine linnulihasektoris

Allikas: Van Horne, „Competitiveness of the EU poultry meat sector“ (2018), lk 17.

43 See spetsialiseerumine on üks teguritest, mis suurendab elusloomade vedu liikmesriikide vahel:

- Saksamaal nuumatud ja tapetud sead on sageli sündinud Taanis või Madalmaades⁵²;
- Prantsusmaal, Iirimaa või Leedus sündinud veiseid nuumatakse ja tapetakse sageli Hispaanias või Itaalias (**2. selgitus**).

⁵² Bittlmayer, „Local Characteristics of Pig Production in Germany and Bavaria“ (2019).

2. selgitus

Vasika- ja veisekasvatus Itaalias ja Hispaanias sõltub teistest liikmesriikidest pärit vasikatest

Itaalia toodab vasikaliha ja Hispaania veiseliha. Mõlemad riigid kasutavad liha tootmiseks peamiselt kodumaist lihakarja, kuid impordivad ka teistest riikidest vasikaid, et tulla toime järgneva:

- **hooajaline nõudlus:** Itaalia impordib kariloomi aprillist juunini, et kompenseerida ebapiisavat tarnet oma riigi allikatest kõnealusel perioodil ning tagada vasikalihavarud, kui riigisisene nõudlus on detsembrist jaanuarini suurem;
- **ekspordinõudlus:** Hispaania (Kataloonia ja Aragón) peab veiseid importima, kuna nõudlus tapmiseks Lähis-Idasse eksporditavate veiste järele kasvab.

Allikas: Euroopa Komisjon, „Study on shifting from transport of unweaned dairy calves over long distance to local rearing and fattening“ (2022), lk 25–29.

Tapasektori suurem kontsentreerumine

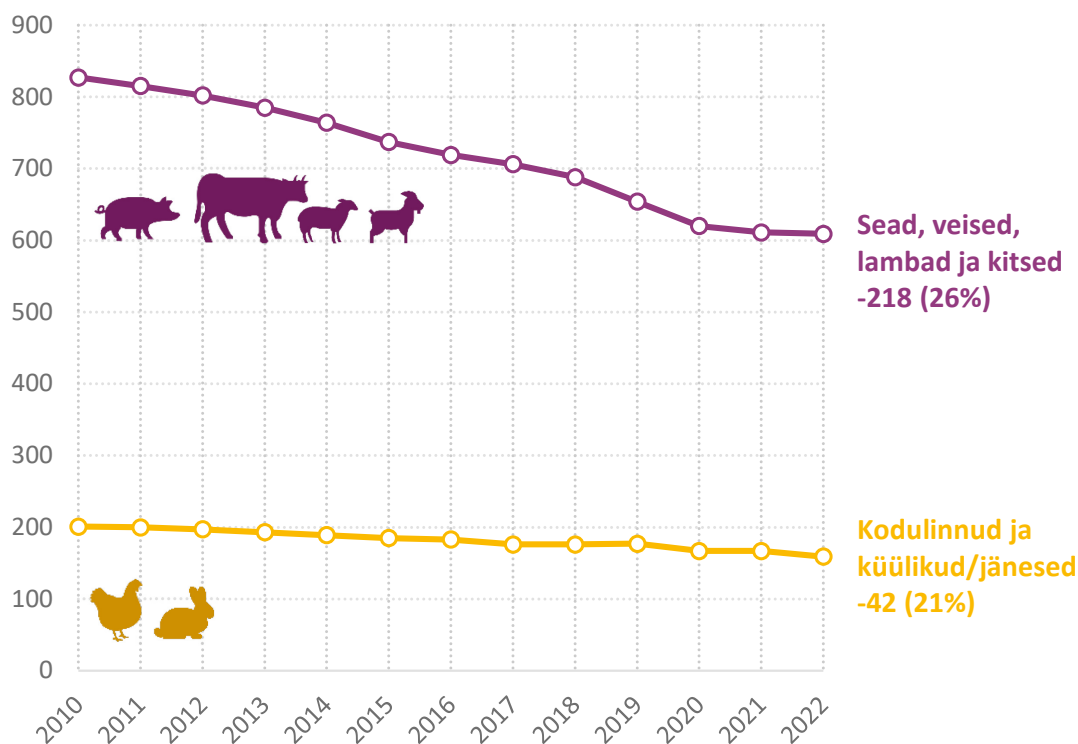
44 Kuigi puuduvad täpsed andmed tapamajade arvu kohta ELis, on sektoris toimunud kontsentreerumisprotsess, mis on tingitud tapamajade arvu vähenemisest ja nende suuruse kasvust⁵³. **Joonisel 6** on näidatud Poola suundumus alates 2010. aastast. ELi hügieenipaketi (punkt **19**) jõustumine 2006. aastal kiirendas seda suundumust. Paljud väikesed tapamajad leidsid, et uutes õigusaktides sätestatud rangemaid hügieeninõudeid on raske täita, kuid on sellegipoolest endiselt majanduslikult elujõulised⁵⁴.

⁵³ EFA, „A strategy to reduce and replace live animal transport“ (2019), lk 18.

⁵⁴ IPOL, „Patterns of livestock transport in the EU and to third countries“ (2021), lk 11.

Joonis 6. Tapamajade arv Poolas (2010–2022)

Tapamajade arv

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Poola ametiasutuste esitatud andmete põhjal.

45 Suurematel tapamajadel on lihtsam täita rangemaid hügieenieeskirju. Kuna nad tegutsevad üldiselt madala kasumimarginaaliga, peavad nad mastaabisäästu saavutamiseks säilitama kõrge tootlikkuse, milleks peab neil olema piisavalt loomi suuremalt geograafiliselt alalt. Samuti kalduvad nad spetsialiseeruma teatavat liiki loomadele, nt sigadele, emistele, lihavasikatele, pullidele, kodulindudele või talledele. Kõik need tegurid on kaasa aidanud tapamajade arvu vähenemisele ja pikkade teekondade arvu suurenemisele. Spetsialiseerumine võib suurendada ka tapmiseks ettenähtud elusloomade piiriülest liikumist, eriti oma arvu poolest väikestes kategooriatesse kuuluvate loomade (nt kalkunite) või oma tootliku eluea lõpul olevate loomade (nt munakanad) puhul⁵⁵.

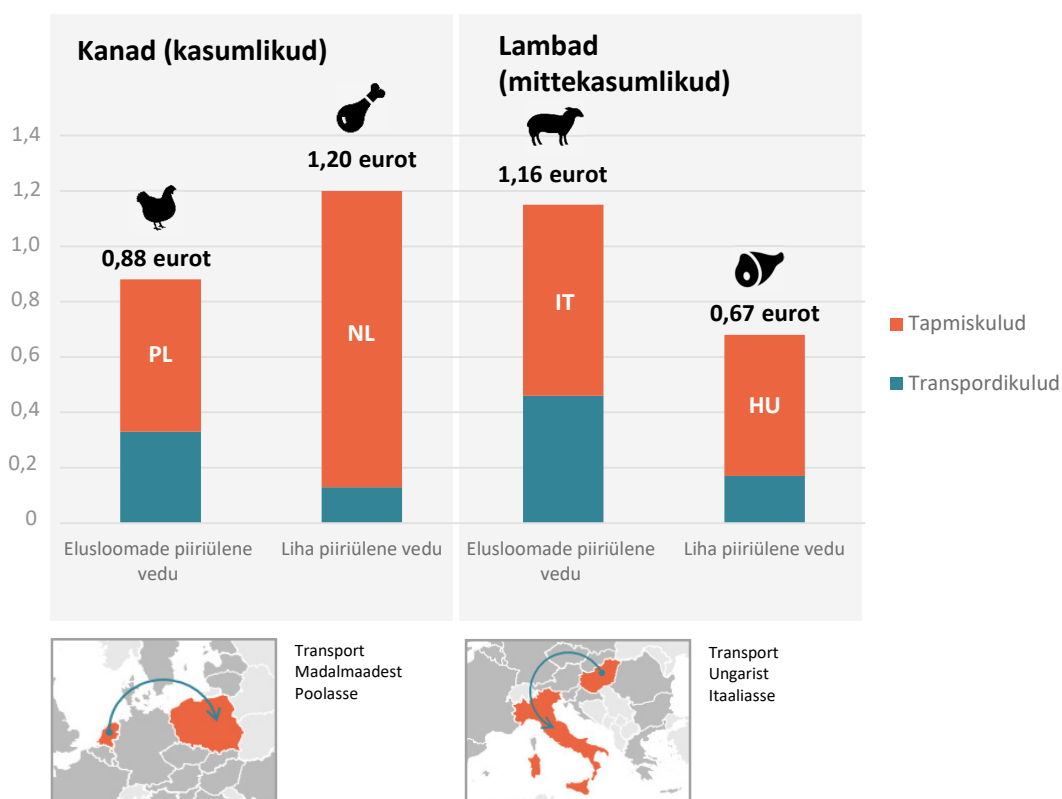
⁵⁵ EFA, „A strategy to reduce and replace live animal transport“ (2019), lk 18; IPOL, „Patterns of livestock transport in the EU and to third countries“ (2021), lk 11.

46 Kahes uuringus⁵⁶ hinnati tapmiseks ettenähtud elusloomade pikamaaveo eelseid ja puudusi võrreldes kohapeal tapmisega, millele järgnes liha transport. Mõlemas uuringus jõuti järeldusele, et elusloomade asemel liha transportimine võib loomade heaolu seisukohast olla kestlikum.

47 2017. aasta uuringus hinnati kulusid, mis on seotud oma tootliku eluea lõpul olevate munakanade veoga Madalmaadest Poolasse ning elustallede veoga Ungarist Itaaliasse. (joonis 7). Esimesel juhul oli elusate kanade vedu odavam kui kanaliha transport, kuna Madalmaades on tapakulud kõrgemad kui Poolas. Teisel juhul oli talleliha vedu odavam kui elustallede transport, kuid selle kasuks otsustati muude tegurite (nt piiratud tapavõimsus Ungaris⁵⁷) tõttu.

Joonis 7. Elusloomade ja liha vedamise kulude võrdlus

Eurot ühe kilogrammi liha kohta

Allikas: Baltussen jt, „Transport of live animals versus meat“ (2017), lk 12–14.

⁵⁶ Baltussen et al., „Sustainable production: transporting animals or meat?“ (2009); Baltussen et al., „Transport of live animals versus meat“ (2017).

⁵⁷ Baltussen jt, „Transport of live animals versus meat“ (2017), lk 14.

48 Üks võimalus loomade veo vähendamiseks on tuua tapmine tootmiskohale lähemale, arendades kohalikke tapamajasid ja liikuvaid taparajatisi. Teadlased jõudsid järeldusele, et piisav arv liikuvaid ja väikesemahulisi tapamajasid muudaks Rootsis enam kui nelja tunni pikkused sigade ja veiste teekonnad peaaegu tarbetuks⁵⁸. Kohalikud ja liikuvad tapamajad kujutavad endast aga siiski väikesemahulisi lahendusi, mis vastavad nišinõudlusele ja spetsiifilistele vajadustele⁵⁹:

- **kohalikud tapamajad:** Saksamaal on osa kohalikest tapamajadest spetsialiseerunud kõrgema kvaliteediga, traditsiooniliselt töödeldud toodetele, kasutades piirkonnast pärit liha ja luues läbipaistva tarneahela alates põllumajandusettevõttest kuni lihapoeni⁶⁰. Samamoodi on Rootsis loomade heaolu ranged regulatiivsed standardid ja tarbijate kasvav nõudlus kohalikult toodetud liha järele julgustanud investeringuid kvaliteetsete toodete väikesemahulisse tootmisse⁶¹;
- **liikuvad tapamajad:** neid tapamajasid võiks kasutada täiendava lahendusena spetsiifiliste vajaduste rahuldamiseks, näiteks selleks, et vältida vajadust vedada veokõlbmatuid tootliku eluea lõpul olevaid lehmi⁶². Liikuvate tapamajade puhul on siiski ka probleeme seoses logistika ja tootlikkusega. Neil on suured tegevuskulud ja nende edukus sõltub potentsiaalset luua lisandväärtust ja nõuda lõpptoodete eest kõrgeid jaehindu⁶³.

⁵⁸ Håkansson et al., „Improvement of animal welfare by strategic analysis and logistic optimisation of animal slaughter transportation“ (2016), lk 261.

⁵⁹ EFA, „A strategy to reduce and replace live animal transport“ (2019), lk 5 ja 27.

⁶⁰ Eurofound, „Meat processing workers“ (2018), lk 3; IPOL, „Patterns of livestock transport in the EU and to third countries“ (2021), lk 13.

⁶¹ Eurofound, „Meat processing workers“ (2018), lk 2.

⁶² EFA, „A strategy to reduce and replace live animal transport“ (2019), lk 27; Euroopa Komisjon, „Study on economic models to prevent the transport of unfit end-of-career dairy cows“ (2022), lk 157–162.

⁶³ IPOL, „Patterns of livestock transport in the EU and to third countries“ (2021), lk 12; Hultgren, „Avoiding live-animal transport to slaughter: mobile abattoirs“ (2022); Euroopa Komisjon, „Study on economic models to prevent the transport of unfit end-of-career dairy cows“ (2022), lk 161.

49 2022. aasta jaanuaris⁶⁴ soovitas Euroopa Parlament rajada rohkem kohalikke tapa- ja töötlemisettevõtteid ning arendada kohapealset tapmist liikuvate tapamajade kaudu, eelkõige kõrvalistes piirkondades (nt mägiapiirkondades ja saartel). Ta tegi ettepaneku rahastada selliseid lahendusi olemasolevatest ELi vahenditest. ELi põllumajandustootjate huvirühm COPA/COGECA sooviks näha ELi toetust olemasolevate tapamajade ja loomakasvatuse parandamiseks, mitte uute kohalike tapamajade ehitamiseks⁶⁵.

Loomakasvatuse ja tapmisega seotud kulud on liikmesriigiti erinevad

50 Erinevused tootmisetappide kuludes (nt aretamine ja lõppnuumamine) võivad mõjutada loomade transporti. Põrsad on Taanis ja Madalmaades suhteliselt odavad, mis selgitab, miks mõlemast riigist veetakse Saksamaale suurtes kogustes porsaid⁶⁶. Sigade nuumamine enne tapmist on Saksamaal kallim kui Taanis, kuid Saksamaa lihatööstus on madalamate tööjõukulude tõttu tõhusam⁶⁷.

51 Erinevused tapakuludes looma kohta võivad soodustada tapategevuse üleviimist kulutõhusamatesse liikmesriikidesse. Näiteks ühe linnulihasektori uuringu kohaselt on tapakulude põhikomponendid järgmised:

- tööjõud (35%);
- hooned ja seadmed (25%);
- muud kulud (40%), sealhulgas transport, energia, vesi, kontroll ja pakkimine⁶⁸.

⁶⁴ Euroopa Parlamendi [soovitus loomade kaitse kohta vedamise ajal](#) (2022), punktid 39, 89 ja 105.

⁶⁵ COPA/COGECA seisukoht loomade heaolu kohta vedamise ajal (2021), lk 2.

⁶⁶ Hoste, „[International comparison of pig production costs](#)“ (2018), lk 16.

⁶⁷ Hoste, „[International comparison of pig production costs](#)“ (2018), lk 16.

⁶⁸ Van Horne, „[Competitiveness of the EU poultry meat sector](#)“ (2018), lk 22.

52 Linnulihasektori kulud on liikmesriigiti erinevad. Kuna aga kõik tapamajad ELis kasutavad sarnaseid seadmeid, eeldati uuringus, et erinevused riikide tapakuludes tulenesid peamiselt palgaerinevustest⁶⁹. Lihatööstuses võetakse üha enam tööle võõrtöötajaid, ajutiste lepingutega töötajaid ja välisagentuuride kaudu värvatud ajutisi töötajaid⁷⁰.

53 Puudub kogu ELi hõlmav avalikult kättesaadav andmebaas, mis annaks ülevaate loomade tootmis- või tapakuludest liikmesriikide lõikes⁷¹.

Loomade kannatused ei kajastu transpordikuludes ja liha hinnas

54 Veokulude arvutamiseks on kasutatud erinevaid meetodeid (arvutused saadetise, looma või kilomeetri kohta)⁷². Elusloomade transpordi maksumus sõltub mitmest tegurist, näiteks looma liigist ja teekonna pikkusest. Kütuse, seadmete, loomade tervisekontrolli ja teemaksude kõrval moodustavad märkimisväärse osa ka tööjõukulud⁷³.

55 Puudub andmebaas, mis annaks ülevaate ELi liikmesriikide transpordikuludest liikmesriikide kaupa. Ühtlustatud andmete puudumise tõttu ei saanud me kindlaks määrata transpordikulude osakaalu liha hinnas tarbija jaoks. Vähesed sektorist saadud arvamused ja sellekohased uuringud näitavad siiski, et transpordikulud moodustavad üldiselt vaid väikese osa liha jaehinnast. Ühe linnuliha uuringu kohaselt moodustavad Saksamaal müüdavate ELi tootjate rinnafilee transpordikulud hinnanguliselt keskmiselt 2 senti kilogrammi kohta, st alla 1% liha koguhinnast⁷⁴.

⁶⁹ Van Horne, „Competitiveness of the EU poultry meat sector“ (2018), lk 22.

⁷⁰ Eurofound, „Meat processing workers“ (2018), lk 6 ja 13.

⁷¹ Euroopa Komisjon, „Fitness check of EU animal welfare legislation“ (2022), lk 7.

⁷² Van Wagenberg, „The economics of animal transport“ (2019), lk 6; Euroopa Komisjon, „Study on shifting from transport of unweaned dairy calves over long distance to local rearing and fattening“ (2022), lk 39; Euroopa Komisjon, „Welfare of animals exported by road“ (2020), lk 5.

⁷³ Van Wagenberg, „The Economics of Animal transport“ (2019), lk 6.

⁷⁴ Van Horne, „Competitiveness of the EU poultry meat sector“ (2018), lk 6.

56 Leidsime vähe andmeid loomade heaoluga seotud probleemide finantstagajärgede kohta vedamise ajal. Ühes 2015. aastal tehtud uuringus⁷⁵ hinnati tootmise või tapmise eesmärgil veetavate loomade haavade, lonkamise, surma ja muude probleemidega seotud kulusid. Liikmesriikide ametiasutustele ja komisjonile kättesaadavate põhjalike andmete puudumine takistab stiimulite süsteemide väljatöötamist, mis võiksid julgustada transpordiettevõtteid loomade heaolu probleeme ära hoidma.

57 Irimaal hinnati majanduslikku mõju, mis tekkis siis, kui tapamajad pidid puuduste tõttu loomade heaolu tagamisel (mis põhjustasid näiteks nahakahjustusi ja jäsemete verevalumeid) liha tagasi lükkama. Selline majanduslik mõju on hinnanguliselt 43% tootjate kasumimarginaalist. See kujutab endast tõsist ohtu seakasvatustevõtete kasumikkusele⁷⁶. Teatavatel juhtudel võib aga kehvast seisukorras loomade veo eeskirjade mittejärgimine tuua tootjatele rahalist kasu (**3. selgitus**).

3. selgitus

Näited põhjustest, miks põllumajandustootjad saavad halvas seisukorras loomi tapamajadesse

Põllumajandustootjate otsus mitte ravida halvas seisukorras lehmi enne tapmist on tingitud sellest, et see ei ole kulutõhus. Halvas seisukorras lehmade tapmine põllumajandustevõttes on tavaliselt põllumajandustootjate jaoks kallim kui nende tapamajja saatmine. Samal ajal võib looma tapamajja müümine tuua majanduslikku kasu ka siis, kui loom on halvas seisukorras.

Ka sanktsioonid ei mõju üldiselt halba tava ja/või ebaseaduslikku tegevust ärahoidvalt, kuna ettevõtjad tajuvad, et need on looma eest saadud hinnaga võrreldes madalad. Näiteks leidis komisjon ühe kontrolli käigus, et murtud jalaga pulli veo eest määrati 250 euro suurune trahv, samas kui tapetud pulli ligikaudne väärtus võib olla umbes 1500 eurot.

Allikas: Euroopa Komisjon, „Study on economic models to prevent the transport of unfit end-of-career dairy cows“ (2022) lk iv; Euroopa Komisjon, „Fitness check of EU animal welfare legislation“ (2022), lk 33; Euroopa Komisjon, „Overview report on systems to prevent the transport of unfit animals in the EU“ (2015), lk 9.

⁷⁵ Van Wagenberg et al, „Cost-benefit analysis of private certification schemes for animal welfare during long-distance transport in the EU“ (2015).

⁷⁶ Euroopa Komisjon, „Fitness check of EU animal welfare legislation“ (2022), lk 42.

Tarbijate eelistused võivad mõjutada loomade vedu

58 Tarbijate eelistused mõjutavad loomade vedu⁷⁷. Tarbijate nõudlus kohalikku päritolu liha, värskelt tapetud loomade või teatavate lihatükkide järele koos hooajalise nõudlusega teatavat liiki liha järele võib mõjutada vajadust loomade veo järele. Üks näide on tallede import Itaaliasse lihavõtteperioodil.

59 2022. aasta toiduohutust käsitleva Eurobaromeetri uuringu kohaselt võtab enamik vastajaid (54%) toidu ostmisel arvesse toote maksumust, 46% geograafilist päritolu ning vähem vastajaid arvestab mõju keskkonnale ja kliimale (16%) ning eetilisi aspekte, nagu loomade heaolu (15%)⁷⁸.

60 Komisjoni uuringus loomade heaolu märgistamise kohta leiti, et kuigi tarbijad väitsid, et nad võtsid lihatoodete ostmisel arvesse loomade heaolu aspekte, ei olnud nad alati valmis toodete eest, mille puhul oli loomade heaolu suurem, kõrgemat hinda maksuma. Nende valmisolek maksta kõrgemat hinda suurenes, kui neid teavitati loomakasvatustingimustest ja kui nad uskusid, et toode on kvaliteetsem⁷⁹. Tööstusharu organisatsioonid usuvad siiski, et turu tootlus ei ole veel piisav, et investeringud loomade heaolusse tagasi teenida, sest tarbijad ei ole teadlikud standarditest, mille alusel nende toitu toodetakse, ning hind on endiselt nende toiduvalikute kõige olulisem tegur⁸⁰.

61 Tulevikus võib tarbijatel olla oluline roll muutuste edendamisel, sest komisjoni sõnul hakkavad nad eeldatavasti suuremat tähelepanu pöörama järgmistele asjaoludele:

- tootmisprotsessid ja toote päritolu (nt kohalikud turud, mahepõllumajanduslikud ja muud kvaliteedikavad, loomade heaolu ja keskkonnajalajälg);
- tervisekaalutlused (loomsete valkude väiksem tarbimine või tarbimisest loobumine);
- mugavus (üleminek värskelt lihalt rohkem töödeldud lihale)⁸¹.

⁷⁷ EFA, „A strategy to reduce and replace live animal transport“ (2019), lk 17.

⁷⁸ EFSA, „Eurobarometer on food safety in the EU“ (2022), lk 8.

⁷⁹ Euroopa Komisjon, „Study on animal welfare labelling“ (2022), lk 110.

⁸⁰ Euroopa Komisjon, „Fitness check of EU animal welfare legislation“ (2022), lk 42.

⁸¹ Euroopa Komisjon, „EU Agricultural outlook 2021–2031“ (2021), lk 30.

62 Aastaks 2031 peaks liha tarbimine ELis vähenema, vastupidiselt maailmas valitsevale suundumusele. Sellegipoolest aitab komisjon oma müügienduskampaniate kaudu ELi põllumajandustootjatel ja toiduainetööstusel müüa oma põllumajandustooteid, sealhulgas liha (värske, jahutatud ja külmutatud) ja lihavalmistisi⁸². Laiemas perspektiivis on olemas seos liha tarbimise mahu ja veetavate elusloomade arvu vahel⁸³.

⁸² Määruse (EL) nr 1144/2014 artikli 5 lõike 1 punkt a.

⁸³ IPOL, „Patterns of livestock transport in the EU and to third countries“ (2021), lk 13–14.

Loomade veo suundumused

Puuduvad põhjalikud tsentraliseeritud andmed loomade vedamise kohta ELi tasandil

63 Andmed elusloomade veo kohta on ELi tasandil killustatud⁸⁴. Selle peamine põhjus on see, et ELi õigusaktides ei nõuta, et liikmesriigid koguksid ja esitaksid andmeid elusloomade veo kohta. Transpordimääruses nõutakse üksnes, et liikmesriigid annaksid aru tehtud kontrollide arvu kohta⁸⁵. Loomahaiguste ennetamise raames nõutakse loomatervise määrusega, et liikmesriigid registreeriks loomade liikumise riiklikes identifitseerimis- ja registreerimisandmebaasides⁸⁶. Need riigisisised andmebaasid on loodud loomade identifitseerimiseks, põllumajandusettevõtete registreerimiseks ja tauditõrjeks. Komisjon on seisukohal, et need ei sobi loomade transporti käsitlevate andmete kogumiseks ja analüüsimiseks.

64 Loomade vedamise kohta on loodud kaks ELi andmebaasi:

- o **Comext** – Eurostati andmebaas rahvusvahelise kaubavahetuse, sealhulgas elusloomade kohta.
- o **TRACES** – komisjoni veebiplatvorm sanitaar- ja fütosanitaarnõuete jaoks, mis on seotud ELi-sisese kaubanduse ning loomade, toidu, sööda ja taimede impordi/eksportiga.

65 Loomi võib viia teise liikmesriiki, kui nendega on kaasas loomatervise sertifikaat⁸⁷. Kõnealustest liikumistest tuleb teatada TRACESi andmebaasi kaudu⁸⁸. Teekonnad kolmandatesse riikidesse registreeritakse TRACESis ainult siis, kui loomad läbivad teist liikmesriiki. Komisjon tunnistab, et tal ei ole täielikku ülevaadet maanteed mööda toimuvast loomade ekspordist⁸⁹. Sama on olukord ka teiste transpordiliikide puhul.

⁸⁴ Euroopa Parlamendi uuringuteenuste peadirektoraat, „Protection of animals during transport“ (2021), punkt 8, Euroopa Parlamendi resolutsioon nõukogu määruse (EÜ) nr 1/2005 rakendamise kohta (2019), punkt 23.

⁸⁵ Määruse (EÜ) nr 1/2005 artikli 27 lõige 2.

⁸⁶ Määruse (EL) 2016/429 artikkel 109.

⁸⁷ Määruse 2016/429 artikli 143 lõige 1.

⁸⁸ Määruse 2016/429 artikli 153 lõige 2.

⁸⁹ Euroopa Komisjon, „Welfare of animals exported by road“ (2020), lk 13.

Komisjoni hinnangul registreeriti 2018. aastal TRACESis kokku ainult 31,6% veistest ja 3,5% lammastest, keda eksporditi loomaveolaevadega Horvaatiast, Sloveeniast, Hispaaniast, Prantsusmaalt, Iirimaa, Portugalist ja Rumeeniast⁹⁰.

66 TRACES sisaldab teatavat transpordialast teavet ja ametlike kontrollide tulemusi. Andmebaas TRACES ei anna põhjalikku ülevaadet loomade vedamisest⁹¹. Lisaks on Comexi andmebaasis kättesaadav teave rahvusvahelise kaubavahetuse, sealhulgas elusloomadega kauplemise kohta. Kumbki andmeallikas ei hõlma riigisisest loomade vedu. **Joonisel 8** on näidatud kahe andmebaasi asjakohased andmed ja nende kasutamine käesolevas ülevaates.

Joonis 8. Andmed Comexi ja TRACESi andmebaasidest, mida me oma analüüsid kasutame

	väärtus	isendite arv	kaal	kestus	vahermaa	transpordiliik	põhjus	riigisisene	ELi-sisene	ELi-väline
	LOOMADE			TRANSPORT						
 Comex Eurostati rahvusvahelise kaubavahetuse andmebaas	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✓	✓
 TRACES Sanitaarnõudeid käsitlev komisjoni veebiplatvorm	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓*

✓ Lisatud ja analüüsiks kasutatud ✓ Lisatud, kuid analüüsiks ei kasutatud ✗ Teave ei sisaldu andmebaasis

* TRACES: ainult mõningane teave ELi-välise ekspordi kohta, ELi-välise impordi kohta teavet ei ole

Allikas: Euroopa Kontrollikoda.

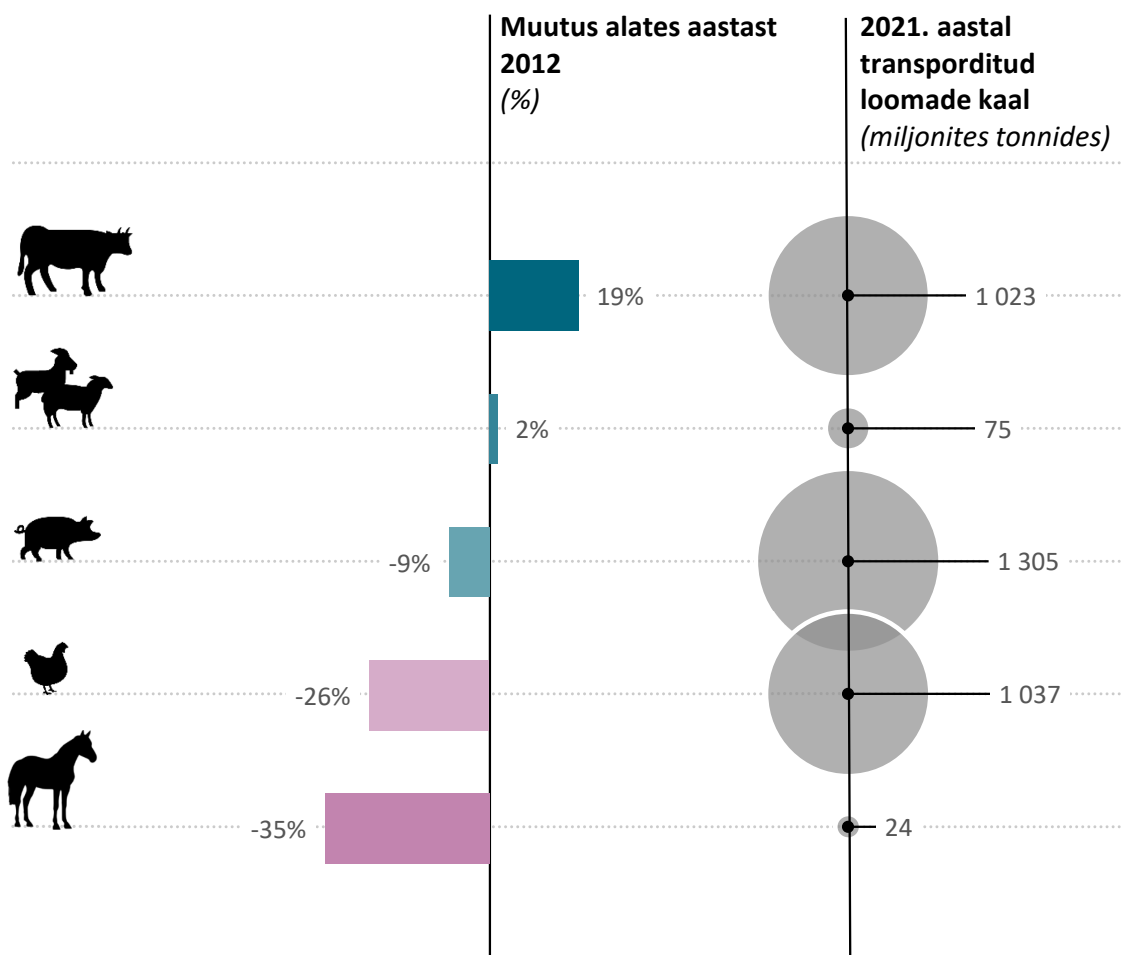
⁹⁰ Euroopa Komisjon, „Welfare of animals transported by sea“ (2020), lk 5.

⁹¹ Euroopa Komisjon, „Fitness check of EU animal welfare legislation“ (2022), lk 32.

Loomade ELi-sisese ja -välise veo suundumused

67 Analüüsisime kättesaadavaid andmeid ELi-sisese elusloomadega kauplemise kohta ajavahemikul 2012–2021. *Joonisel 9* on näidatud kindlakstehtud suundumused.

Joonis 9. Elusloomade ELi-sisese veo suundumused (2012–2021)

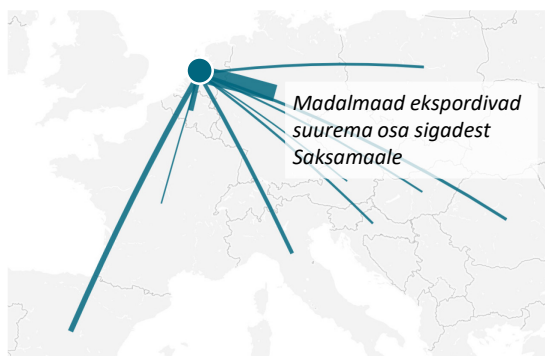

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Comexti andmete põhjal (kaal).

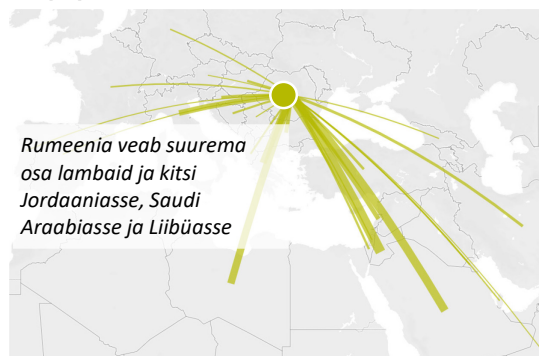
68 *Joonisel 10* on näidatud, kuhu iga loomaliigi suurimad eksportijad oma elusloomi veavad. Peamised sihtriigid on tavaliselt naaberriigid, kuid loomi veetakse sageli palju kaugemale, sealhulgas väljapoole ELi.

Joonis 10. Peamised ELi eksportijad loomaliikide ja peamiste sihtkohtade kaupa (ELi-sisene ja ELi-väline kokku) ajavahemikul 2017–2021

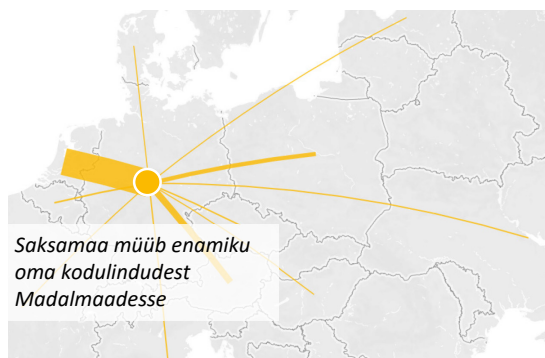
 Madalmaad
(ELi suurim sigade eksportija)

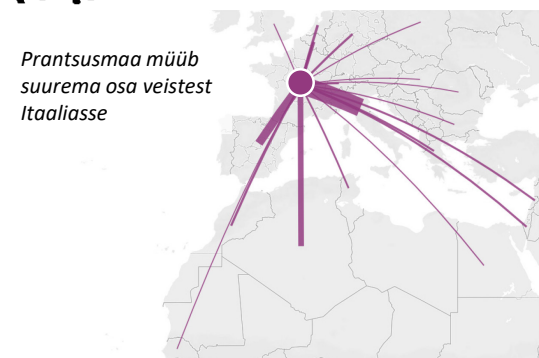
 Rumeenia
(ELi suurim lammaste ja kitsede eksportija)

 Saksamaa
(ELi suurim kodulindude eksportija)

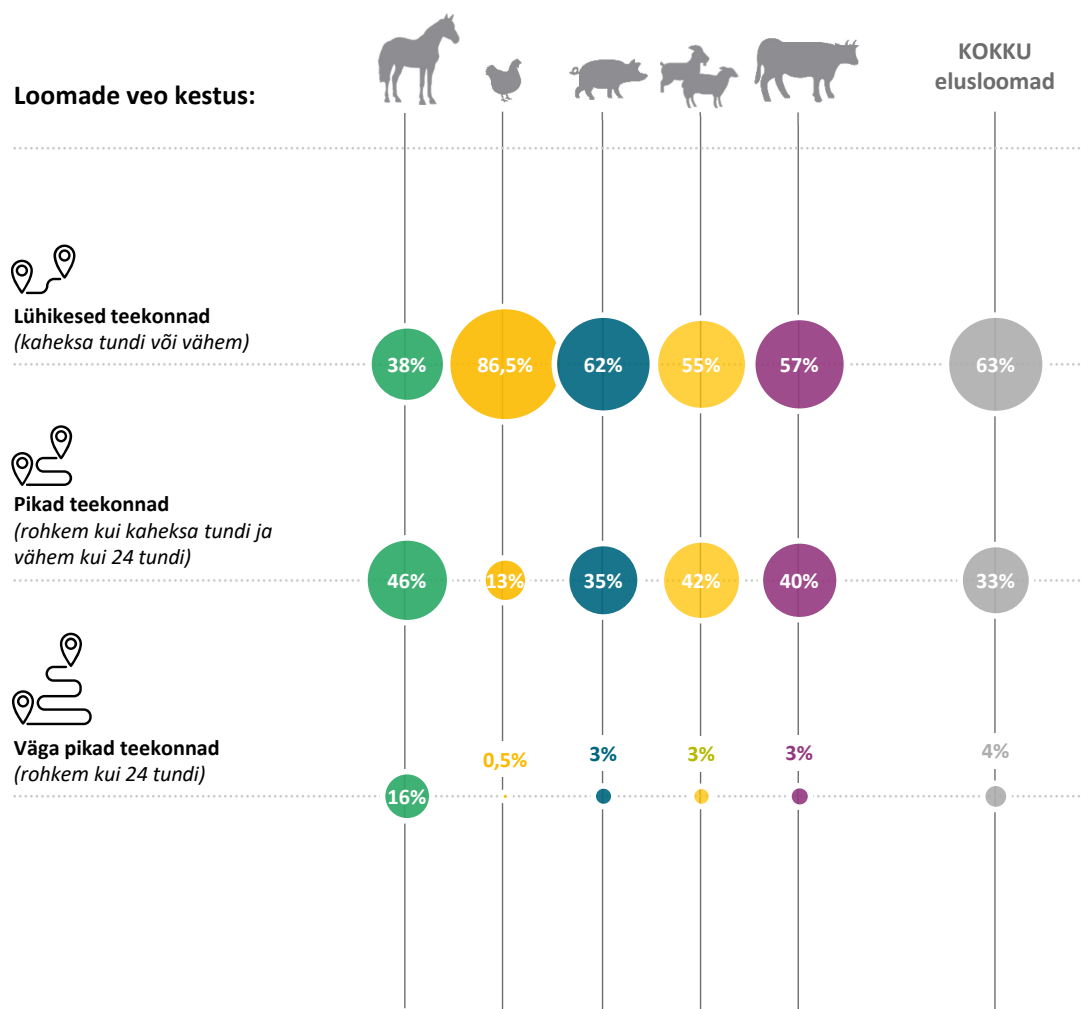
 Prantsusmaa
(ELi suurim veiste eksportija)

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Comexti andmete põhjal (kumulatiivne kaal).

69 Ajavahemikul 2017–2021 oli enamik loomade veo teekondadest ELis lühikesed (63%), millele järgnesid pikad teekonnad (33%) ja väga pikad teekonnad (4%). Kodulindude vedu kestab tavaliselt lühikest aega (*joonis 11*), hobuste vedu aga kauem.

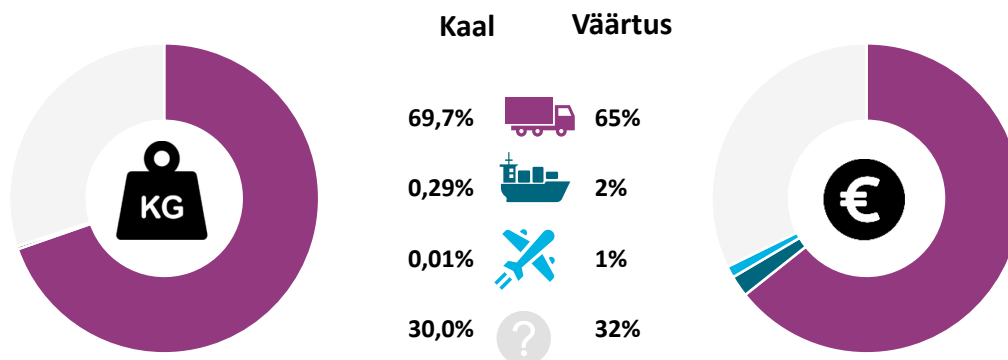
Joonis 11. Loomade vedamise kestus ELi-siseste vedude puhul liikide kaupa (2017–2021)

Allikas: Euroopa Kontrollikoda TRACESi andmete põhjal (saadetiste lõikes).

70 Suurem osa liikmesriikidevahelisest elusloomadega kauplemisest toimub maanteel (arvestades kaalu – 70% ja turuväärtust – 65%) (*joonis 12*).

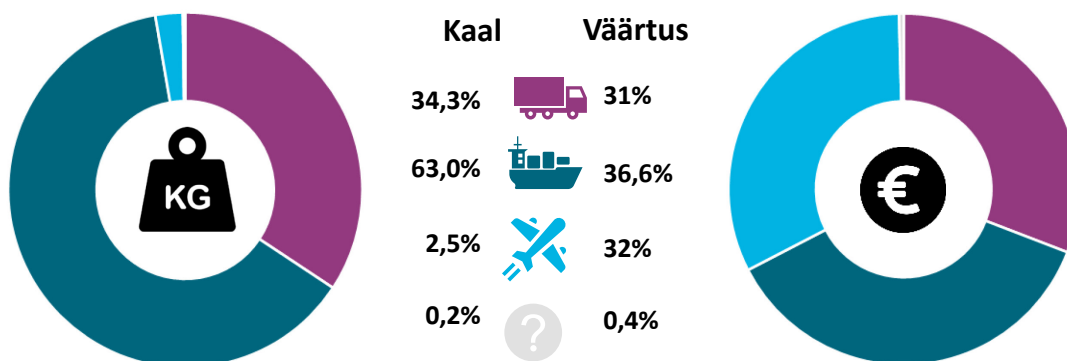
Joonis 12. Elusloomade transportimise viis ELi-siseses kaubanduses (2017–2021)

Umbes kolmandik Comextis registreeritud andmetest (30,00% kaalu ja 32% väärtuse arvestuses) ei näita transpordiliiki.
Allikas: Euroopa Kontrollikoda Comexti andmete põhjal.

71 Eksport väljapoole ELi toimub peamiselt meritsi (63%). Turuväärtuse põhjal jaguneb eksport erinevate transpordiliikide vahel aga võrdselt (*joonis 13*).

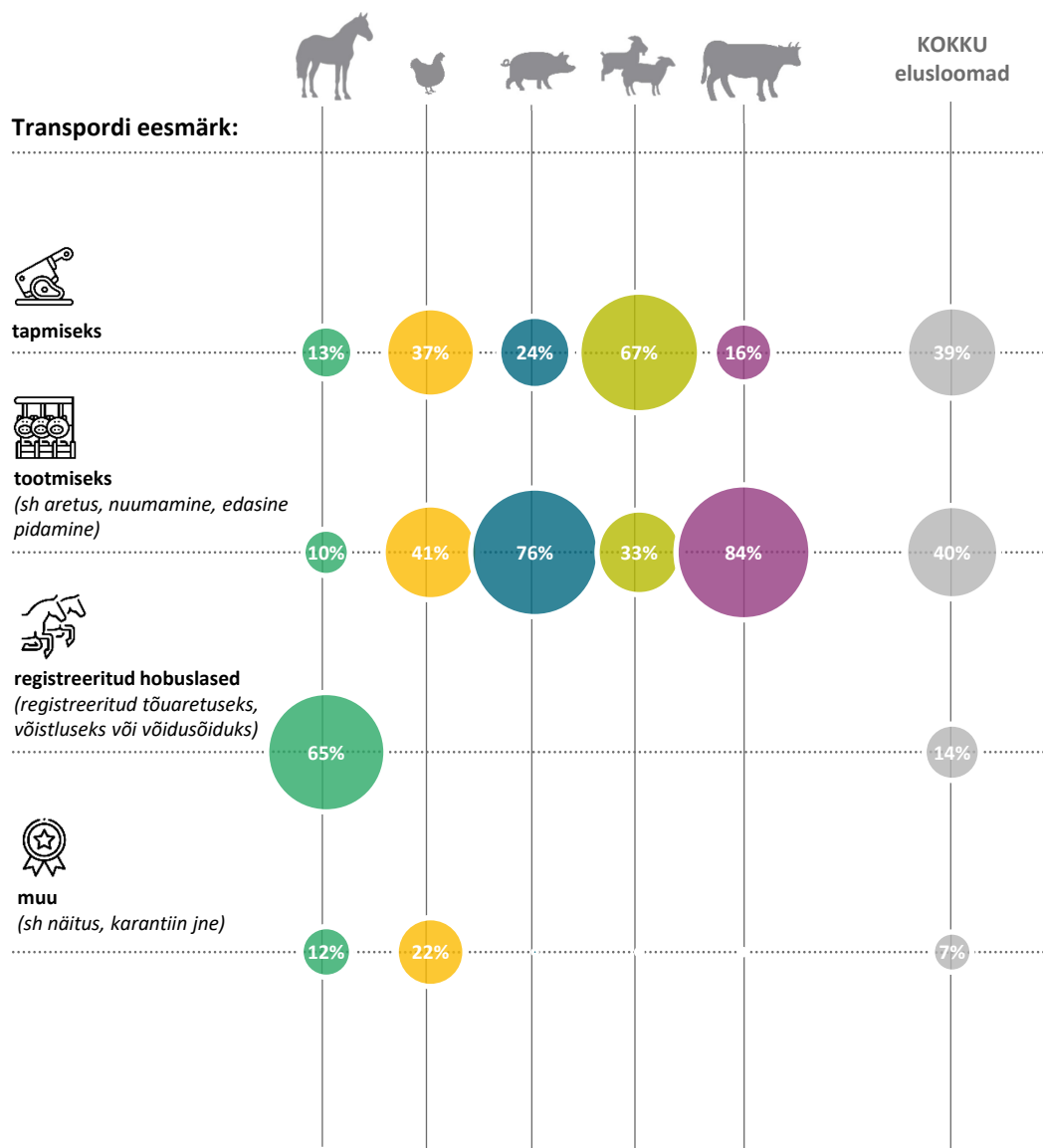
Joonis 13. Elusloomade EList kolmandatesse riikidesse eksportimise viis (2017–2021)

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Comexti andmete põhjal.

72 Aastatel 2017–2021 veeti elusloomi liikmesriikide vahel peamiselt tootmise ja tapmise eesmärgil (*joonis 14*).

Joonis 14. ELi-sisese transpordi eesmärgid loomaliikide kaupa (2017–2021)

Allikas: Euroopa Kontrollikoda TRACESi andmete põhjal.

73 Ühte looma võib tema eluea jooksul mitu korda ja erinevatel põhjustel transportida. *Joonisel 15* on esitatud näide lihatootmiseks müüdava vasika kohta.

Joonis 15. Lihatootmiseks müüdava piimavasika teekond

Märkus: näide on olemasoleva kirjanduse ja andmete analüüsi tulemus. See ei näita mõne konkreetse looma teekonda.

Allikas: Euroopa Komisjon, „[Study on shifting from transport of unweaned dairy calves over long distance to local rearing and fattening](#)“ (2022), lk 15, 19, 38; Comexti andmed.

Uued tehnoloogiad loomade veo seire parandamiseks

74 Oma 2019. aasta resolutsioonis loomade veo määruse rakendamise kohta⁹² nõudis Euroopa Parlament, et komisjon kehtestaks kõigi vedude jälgimissüsteemide jaoks ühised miinimumstandardid. See võimaldaks ühtlustada andmete kogumist.

75 Komisjoni aruandes järeldati, et seiret saaks parandada infosüsteemide või eritarkvara abil, et jälgida loomade veovahendite marsruute ning jälgida nende teekonna kestust ja muid parameetreid⁹³. Loomade heaolu käsitlevate õigusaktide läbivaatamise raames kaalub komisjon uute tehnoloogiate kasutuselevõttu seire ja jõustamise parandamiseks. Kaalumisel on kaks võimalust:

- o luua keskne ELi tasandi teabesüsteem sertifikaatide ja lubade digiteerimiseks, dokumentide masinkontrolliks ja reisiandmete reaalajas kättesaadavaks tegemiseks või
- o nõuda, et liikmesriigid võtaksid sellised vahendid kasutusele riiklikul tasandil⁹⁴.

76 Rootsis on teadlased tähelepanu juhtinud asjaolule, et loomade transpordi marsruutide planeerimist ja logistikat saab digivahendite abil optimeerida. Selline optimeerimine võib aidata vähendada vedude pikkust⁹⁵.

77 Euroopa Toiduohutusamet (EFSA) leiab, et loomade heaolule kaasaaitamisel on äärmiselt oluline hinnata loomade transpordiks sobivust⁹⁶. 2015. aastal käivitas komisjon katseprojekti, et töötada välja ja avaldada juhendid loomade kohta, keda veetakse Euroopas ja ELi mittekuuluvates riikides tapmiseks, nuumamiseks ja aretamiseks. Juhendid töötati välja veiste, hobuste, sigade, kodulindude ja lammaste veoks⁹⁷. 2022. aastal näitas üks komisjoni uuring veokõlbmatute lüpsilehmade veo

⁹² Euroopa Parlamendi resolutsioon nõukogu määruse (EÜ) nr 1/2005 rakendamise kohta (2019), punkt 23.

⁹³ Euroopa Komisjon, „Evaluation of the EU Strategy for the Protection and Welfare of Animals 2012–2015“ (2021), lk 26.

⁹⁴ Euroopa Komisjon, „Inception Impact Assessment on animal welfare“ (2021), lk 4.

⁹⁵ Håkansson et al., „Improvement of animal welfare by strategic analysis and logistic optimisation of animal slaughter transportation“ (2016), lk 261.

⁹⁶ EFSA, „Welfare of cattle during transport“ (2022), lk 27 ja 91.

⁹⁷ Katseprojekti veebisait „Animal Transport Guides“.

kohta, et üks veoks sobimatute lehmade vedu soodustavaks teguriks oli mõiste „veokõlbmatu“ määratluse arusaamatus või erinev tõlgendamine⁹⁸.

78 Vedamise ajal loomade heaolu jälgimist takistab piiratud juurdepääs loomadele transiidi ajal⁹⁹. 2011. aastal soovitas EFSA töötada välja paremad töövahendid loomade heaolu jälgimiseks pikkadel teekondadel, nt:

- o lisada navigatsioonisüsteemidesse temperatuuri jälgimise ja hoiatussüsteemid; transpordimääruses juba nõutakse selliseid süsteeme sõidukite puhul, mis veavad loomi pikkade vahemaade tagant¹⁰⁰;
- o kehtestada ühised miinimumstandardid, mis võimaldavad paremini hinnata jälgitavaid parameetreid¹⁰¹.

Ühtegi neist EFSA soovitustest ei ole ELi õigusaktides veel arvesse võetud.

Seirevahendite puudumine võib kaasa tuua nõuete halvema täitmise ja jõustamise ning sellel võib olla negatiivne mõju loomade heaolule¹⁰².

79 2022. aastal tegi EFSA ettepaneku töötada välja tehisintellektil põhinevad kaamerad loomade heaolu jälgimiseks vedamise ajal, andurid sõidukite liikumisest põhjustatud stressi tuvastamiseks ja turvavööd hobuste füsioloogiliste andmete salvestamiseks transpordi ajal. Selles valdkonnas kättesaadavaid tehnoloogilisi vahendeid on kasutatud teadusuuringutes, kuid neid ei ole veel praktikas rakendatud¹⁰³.

⁹⁸ Euroopa Komisjon, „[Study on economic models to prevent the transport of unfit end-of-career dairy cows](#)“ (2022), lk iv.

⁹⁹ EFSA, „[Welfare of cattle during transport](#)“ (2022), lk 91.

¹⁰⁰ Määruse (EÜ) nr 1/2005 I lisa VI peatüki 3. jaotis.

¹⁰¹ EFSA, „[Scientific Opinion on Welfare of Animals during Transport](#)“ (2011), lk 88.

¹⁰² Euroopa Komisjon, „[Fitness check of EU animal welfare legislation](#)“ (2022), lk 33.

¹⁰³ EFSA, „[Welfare of cattle during transport](#)“ (2022), lk 18–19, 91.

Väljakutsed ja võimalused

80 Elusloomade veol võib olla negatiivne mõju loomade heaolule. EL on teinud algatusi loomade heaolu parandamiseks vedamise ajal, võttes vastu õigusakte ja jälgides nende jõustamist liikmesriikides. Loomade vedamise peamiseks liikumapanevaks jõuks on majanduslikud tegurid. Erinevused liikmesriikide kuludes ja vajadus kasutada mastaabisäästu on viinud loomakasvatusektori spetsialiseerumiseni ja tapasektori kontsentreerumiseni, soodustades loomade transporti. Ka tarbijate eelistused võivad mõjutada ettevõtjate valmisolekut elusloomi vedada.

81 Veo negatiivseid tagajärgi loomade heaolule saaks leevendada, vähendades vedude arvu ja kestust ning parandades elusloomade tingimusi vedamise ajal. Käesolevas ülevaates tegime ELi poliitikakujundajate ja sidusrühmade jaoks kindlaks mitmeid väljakutseid ja võimalusi, mida võiks ELi õigusaktide eelseisval läbivaatamisel arvesse võtta.

82 **Elusloomade veo alternatiivide väljaselgitamine.** Loomade heaolu ning keskkonnale ja kliimamuutustele avaldatava mõju seisukohast võib liha transport elusloomade asemel olla kestlikum, kuid majanduslikust seisukohast ei pruugi see alati olla kasumlik. Teine võimalus loomade veo osaliseks vähendamiseks on tuua tapmine tootmiskohale lähemale. Selle eesmärgi võiks saavutada kohalike tapamajade arendamise ja liikuvate tapamajade kasutamise abil. Kuigi need tegevused kipuvad piirduma väikesemahuliste lahendustega, mis vastavad spetsiifilistele vajadustele ja nõudlusele nišituru järele, tuleks otsida viise, kuidas neid tegevusi edendada ja soodustada.

83 **Pakkuda tarbijatele paremat teavet, et aidata neil teha teadlikke valikuid.** Tarbijate valikutel võib olla oluline roll muutuste edendamisel. Tarbijad eelistavad tavaliselt kodumaist päritolu liha ja mõned on valmis maksma rohkem, kui neid teavitatakse headest loomade heaolu tingimustest. Toidu märgistusel kasutatakse terminoloogiat ja liikmesriikide märgistamiskavade suur hulk ajavad tarbijaid aga sageli segadusse. Suurem läbipaistvus ja ühtlustamine, näiteks ELi loomade heaolu märgistamise süsteemi kaudu, võiksid aidata tarbijatel teha teadlikke valikuid. Komisjon aitab müügiesituskampaaniate abil ELi põllumajandustootjatel ja toiduainetööstusel müüa oma põllumajandustooteid, sealhulgas liha (värsket, jahutatud ja külmutatud) ja lihavalmistisi.

84 Edendada struktuurimuutusi kestlikuma toiduainete tarneahela suunas.

Euroopa roheline kokkulepe ja strateegia „Talust taldrikule“ edendavad üleminekut kestlikumale toidusüsteemile. Selline üleminek eeldaks struktuurseid muutusi tarneahelas ja toidu tarbimisharjumustes. Hästi kavandatud rahalised stiimulid võiksid mängida otsesest rolli, edastades õige hinnasignaali ja pakkudes õigeid stiimuleid tootjate, kasutajate ja tarbijate kestlikuks käitumiseks.

85 Rahalise väärtuse omistamine loomade kannatustele ning selle arvessevõtmine transpordikuludes ja liha hinnas.

Loomade heaolu kvaliteeti ei võeta liha transpordikuludes ja hinnas arvesse. Loomade kannatuste arvessevõtmise meetodi väljatöötamine võimaldaks võtta kasutusele stimuleerimiskavad, et vältida loomade heaoluga seotud probleeme transpordiettevõtetes ja minimeerida rahalisi stiimuleid rikkumisi toime panna.

86 Saada terviklik tsentraliseeritud ülevaade loomade vedamisest, jälgida elusloomade tingimusi vedamise ajal, edendada logistilist optimeerimist.

Liikmesriigid koguvad teavet loomade vedamise kohta tauditõrje eesmärgil. Komisjonil puuduvad põhjalikud tsentraliseeritud andmed loomade vedamise kohta. ELi tasandi IT-süsteem, mis võimaldab jälgida kõiki elusloomade teekondi (sh riigisiseseid), võiks parandada seiret ja võimaldada komisjonil saada terviklikke tsentraliseeritud andmeid loomade vedamise kohta. Digivahendite kasutamine võiks samuti optimeerida loomade transpordi planeerimist ja logistikat. Vedamise ajal loomade heaolu jälgimist takistab piiratud juurdepääs loomadele vedamise ajal. Selles valdkonnas kättesaadavaid tehnoloogilisi vahendeid on kasutatud teadusuuringutes, kuid neid ei ole veel praktikas rakendatud. Uued tehnoloogiad, nagu kaamerad ja sensorid, võivad aidata mõõta ja jälgida loomade heaolu vedamise ajal.

I auditikoda, mida juhivad kontrollikoja liige Joëlle Elvinger, võttis käesoleva ülevaate vastu 1. märtsi 2023. aasta koosolekul Luxembourgis.

Kontrollikoja nimel

president
Tony Murphy

Lisa

I lisa. Peamised läbivaadatud väljaanded

Baltussen et al, „Sustainable production: transporting animals or meat?“ (2009)

Baltussen et al, „Transport of live animals versus meat“ (2017)

Bittlmayer, „Local Characteristics of Pig Production in Germany and Bavaria“ (2019)

Komisjoni aruanne nõukogu määruse (EÜ) nr 1/2005 (mis käsitleb loomade kaitset vedamise ajal) mõju kohta (2011)

Euroopa Komisjon, „Overview report on systems to prevent the transport of unfit animals in the EU“ (2015)

Euroopa Komisjon, „The future of the livestock sector“ (2020)

Euroopa Komisjon, „Welfare of animals exported by road“ (2020)

Euroopa Komisjon, „Welfare of animals transported by sea“ (2020)

Euroopa Komisjon, „Report evaluating the mandatory indication of the country of origin or place of provenance for meat of swine, poultry, sheep and goat“ (2021)

Euroopa Komisjon, „EU Agricultural outlook 2021–2031“ (2021)

Euroopa Komisjon, „Fitness check of EU animal welfare legislation“ (2022)

Euroopa Komisjon, „Study on animal welfare labelling“ (2022)

Euroopa Komisjon, „Study on CAP Measures and Instruments Promoting Animal Welfare and Reduction of Antimicrobials Use“ (2022)

Euroopa Komisjon, „Study on shifting from transport of unweaned dairy calves over long distance to local rearing and fattening“ (2022)

Euroopa Komisjon, „Study on economic models to prevent the transport of unfit end-of-career dairy cows“ (2022)

Euroopa Kontrollikoja eriaruanne 31/2018: „Loomade heaolu ELis: kuidas vähendada lõhet ambitsioonikate eesmärkide ja tegeliku rakendamise vahel“

EFSA, „Scientific Opinion on Welfare of Animals during Transport“ (2011)

EFSA, „Welfare of cattle during transport“ (2022)

EFSA, „Eurobarometer on food safety in the EU“ (2022)

EPRS, „Animal welfare on the farm – ex-post evaluation of the EU legislation: Prospects for animal welfare labelling at EU level“ (2021)

EFA, „A strategy to reduce and replace live animal transport“ (2019)

EFA, „Live animal transport“ (2021)

Eurofound, „Meat processing workers“ (2018)

Euroopa Parlamendi resolutsioon loomade kaitse kohta vedamise ajal (2012)

Euroopa Parlamendi resolutsioon nõukogu määruse (EÜ) nr 1/2005 rakendamise kohta (2019)

Euroopa Parlamendi aruanne väidetavate rikkumiste ja haldusomavoli uurimise kohta liidu õiguse kohaldamisel seoses loomade kaitsega vedamise ajal liidus ja väljaspool seda (2021)

Håkansson et al, „Improvement of animal welfare by strategic analysis and logistic optimisation of animal slaughter transportation“ (2016).

Hoste, „International comparison of pig production costs“ (2018)

Hultgren, „Avoiding live-animal transport to slaughter: mobile abattoirs“ (2022)

IPOL, „Patterns of livestock transport in the EU and to third countries“ (2021)

Van Horne, „Competitiveness of the EU poultry meat sector“ (2018)

Van Wagenberg et al, „Cost-benefit analysis of private certification schemes for animal welfare during long-distance transport in the EU“ (2015)

Van Wagenberg, „The economics of animal transport“ (2019)

Van Wagenberg, Baltussen, „Socio-economic reasons for long-distance cross-border transport of animals in the EU“ (2021)

Lühendid

ANIT: Euroopa Parlamendi uurimiskomisjon loomade kaitse kohta vedamise ajal

EFA: Eurogroup for Animals (loomade heaolu eest seisev organisatsioon)

EFSA: Euroopa Toiduohutusamet

EPRS: Euroopa Parlamendi uuringuteenistus

IPOL: Euroopa Parlamendi liidu sisepoliitika peadirektoraat

VVO: valitsusväline organisatsioon

ÜPP: ühine põllumajanduspoliitika

Mõisted

Aretus: loomade pidamine järglaste kasvatamiseks.

Comext: Eurostati andmebaas ELi kaubavahetuse kohta nii ELi liikmesriikide vahel kui ka kolmandate riikidega.

Lõppnuumamine: nuumamise viimane etapp enne tapmist.

Nuumamine: loomade pidamine liha tootmiseks.

Piimavasikas: noor lehm, keda kasvatatakse piima tootmiseks.

Saadetis: ühe sertifikaadi või dokumendiga hõlmatud kaupade kogus, mis veetakse samast päritoluettevõttest samasse sihtkohta sama transpordiliigiga.

TRACES: Euroopa Komisjoni veebiplatvorm, mis sisaldab teavet sanitaar- ja füto-sanitaarsertifikaatide kohta nii loomset kui ka mitteloomset päritolu loomade, toidu ja söödaga kauplemisel ning taimedega kauplemisel nii ELis kui ka teiste riikidega.

Ülevaate koostajad

Ülevaate võttis vastu loodusvarade säästva kasutamise valdkonnaga tegelev I auditikoda, mida juhib kontrollikoja liige Joelle Elvinger. Ülevaate koostamist juhtis kontrollikoja liige Eva Lindström, keda toetasid kabinetiülem Kristina Maksinen, endine kabinetiülem Katharina Bryan, kabineti nõunik Johan Stalhammar, poliitikanõunik Elena Graziuso, kabineti ökonomist Andrzej Robaszewski, valdkonnajuht Emmanuel Rauch, auditijuht Michela Lanzutti ning audiitorid Michal Szwed, Magdeline Owusu Agyemang ja Zvonimir Novoselic. Graafilisi materjale aitas koostada Marika Meisenzahl. Stamatis Kalogirou ja Lukasz Kolodziej analüüsisid andmeid ja aitasid koostada tulemustabelit. Keelealast abi osutasid Agata Sylwestrzak ja Laura Mcmillan.

Vasakult paremale: Andrzej Robaszewski, Elena Graziuso, Stamatis Kalogirou, Michela Lanzutti, Johan Stalhammar, Eva Lindström, Laura McMillan, Kristina Maksinen, Zvonimir Novoselic, Magdeline Owusu Agyemang, Michal Szwed.

AUTORIÕIGUS

© Euroopa Liit, 2023

Euroopa Kontrollikoja taaskasutamispoliitika on kehtestatud [Euroopa Kontrollikoja otsusega nr 6–2019](#) avatud andmete poliitika ja dokumentide taaskasutamise kohta.

Kui ei ole märgitud teisiti (nt eraldiseisvates autoriõiguse märgetes), on ELile kuuluv kontrollikoja sisu litsentsitud vastavalt [litsentsile Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](#). Reeglina on taaskasutamine lubatud, kui autoriõigustele on viidatud ja muudatused on ära märgitud. Kontrollikojale kuuluva sisu taaskasutajad ei tohi moonutada algset tähendust ega sõnumit. Kontrollikoda ei vastuta taaskasutamise tagajärgede eest.

Kui konkreetnes sisus, näiteks kontrollikoja töötajatest tehtud fotodel, on kujutatud tuvastatavaid eraisikuid, või kui see sisaldab kolmandate isikute teoseid, tuleb teil taotlelda täiendavaid õigusi.

Kui luba on saadud, tühistab ja asendab see eespool nimetatud üldise loa ja osutab selgelt mis tahes kasutuspiirangutele.

On võimalik, et ELile mittekuuluva sisu kasutamiseks või taasesitamiseks tuleb küsida luba otse autoriõiguse omajatelt.

- Joonised ja ikoonid: nende kujundamisel on kasutatud [Flaticon.com](#) ressursse.
© Freepik Company S.L. Kõik õigused kaitstud.

Tööstusomandi õigustega hõlmatud tarkvara või dokumendid, nagu patendid, kaubamärgid, registreeritud disainilahendused, logod ja nimed, ei kuulu kontrollikoja taaskasutamispoliitika alla.

Domeeni europa.eu alla koondatud Euroopa Liidu institutsioonide veebisaitidel leidub linke, mis viivad muudele veebisaitidele. Kontrollikoda ei vastuta nende sisu eest ja soovib teil seetõttu tutvuda nende veebisaitide isikuandmete ja autoriõiguse kaitse põhimõtetega.

Kontrollikoja logo kasutamine

Kontrollikoja logo ei tohi kasutada ilma kontrollikoja eelneva nõusolekuta.

Meie ülevaates kirjeldatakse elusloomade vedu puudutavaid peamisi tegureid ja tuuakse välja loomade veo suundumused. Igal aastal veetakse maantee-, mere-, raudtee- ja õhuteed pidi muu hulgas aretamise, nuumamise ja tapmise eesmärgil ELi ja sealt välja miljardeid elusloomi. EL on võtnud vastu õigusaktid loomade kaitse kohta vedamise ajal, kuid Euroopa Komisjon ja akadeemilised uuringud on tuvastanud selles puudusi. Tulevased väljakutsed ja võimalused seisnevad elusloomade veole alternatiivide leidmises, tarbijatele parema teabe andmises, kestlikuma toidutarneahela suunas tehtavate struktuurimuutuste edendamises, loomade kannatustele rahalise väärtuse omistamises ning selle lisamises transpordikuludesse ja lihahindadesse ning uute tehnoloogiate kasutamise edendamises.

EUROOPA KONTROLLIKODA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUKSEMBURG

Tel. +352 4398-1

Päringud: eca.europa.eu/et/Pages/ContactForm.aspx

Veebisait: eca.europa.eu

Twitter: @EUAuditors

EUROOPA
KONTROLLIKODA